

B A

B. R. V.

548

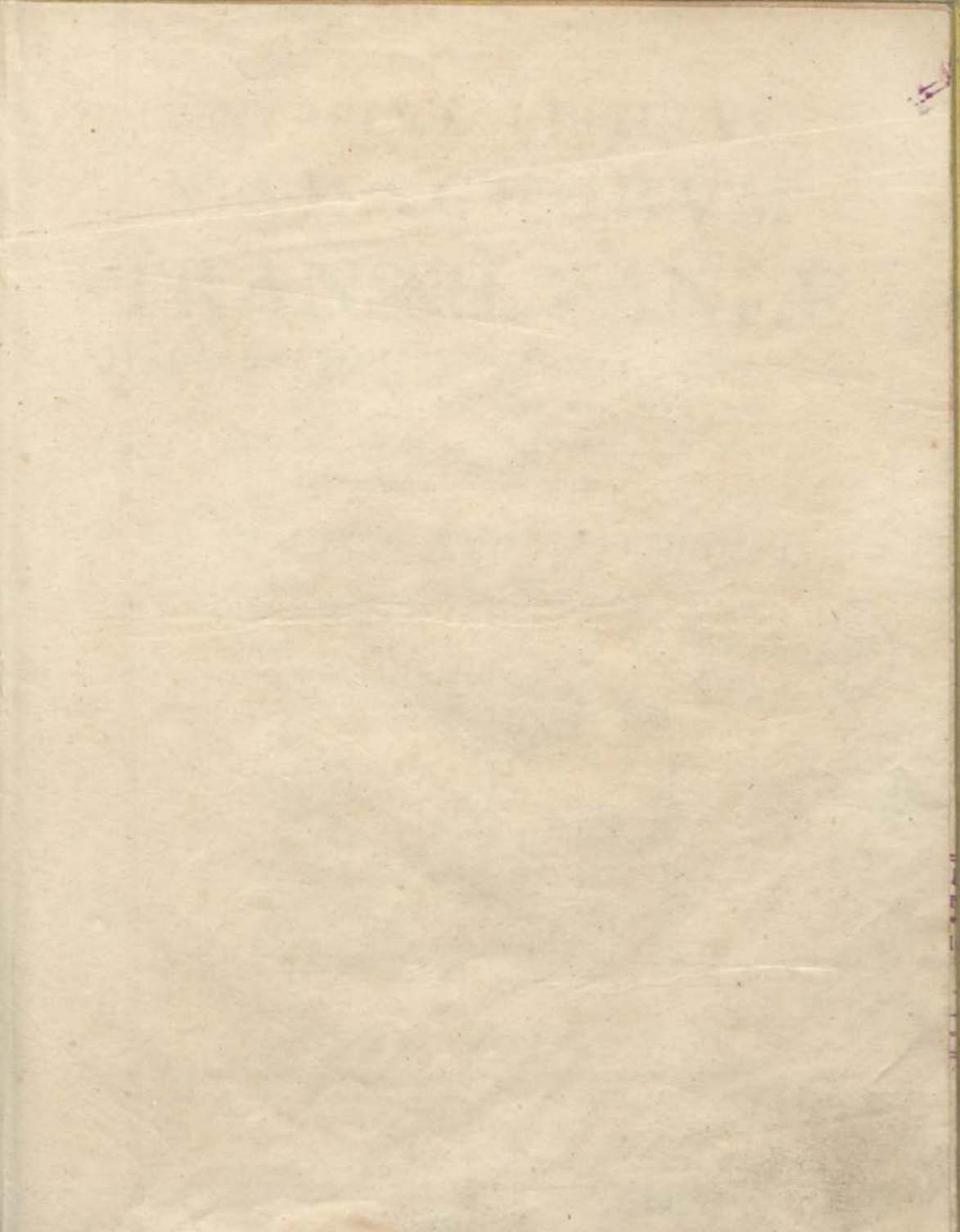
277/8/74

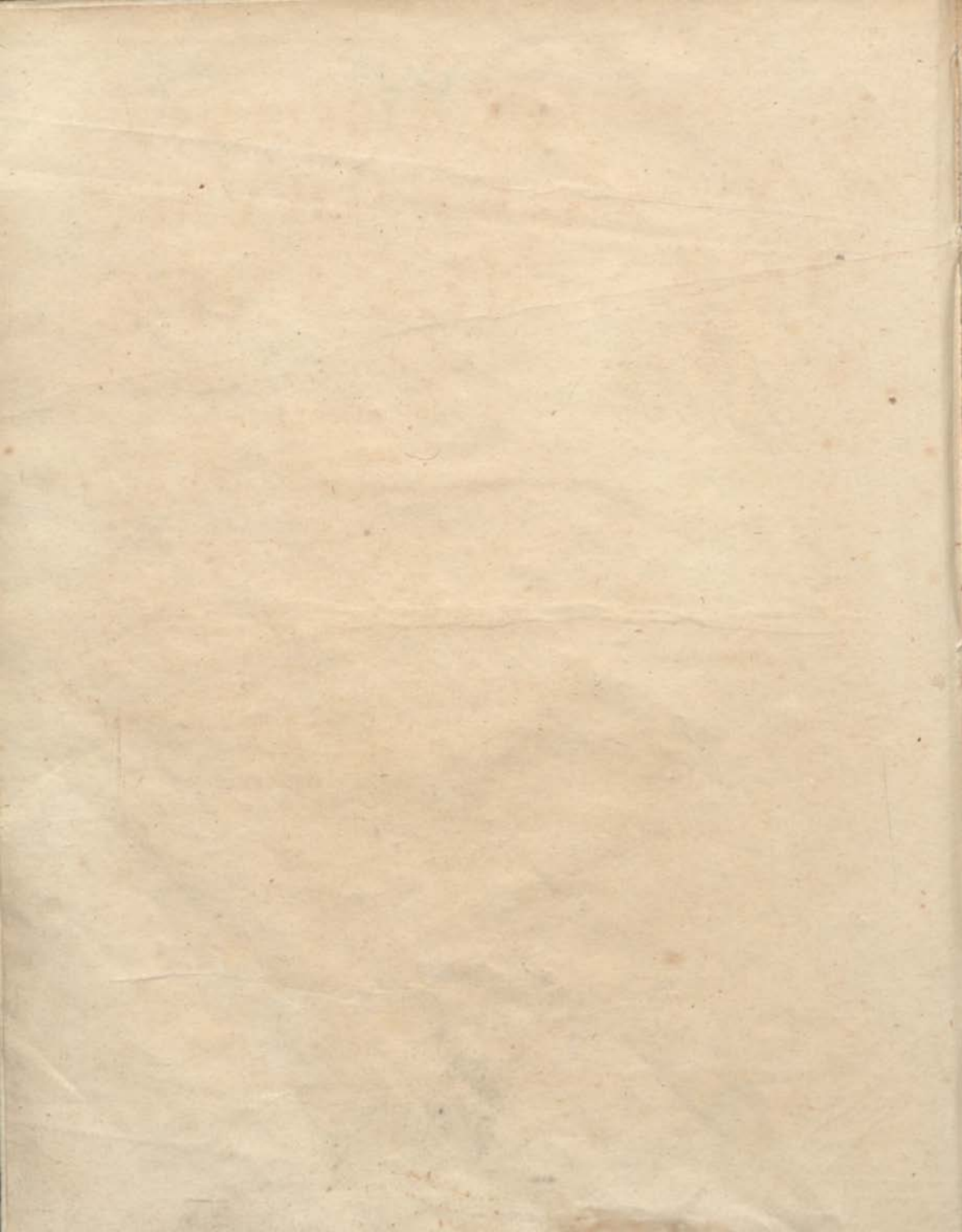
344

BIBLIOTECA
Centrală a „Astrei”
SIBIU

Inv. 74

SUPPLEX LIBELLVS
VALACHORVM
TRANSSILVANIÆ

IVRA TRIBVS RECEPTIS NATIONIBVS COMMVNIA
POSTLIMINIO SIBI ADSERI
POSTVLANTIVM.

CVM NOTIS HISTORICO - CRITICIS

I. C. E.

CIVIS TRANSSILVANI.

BIBLIOTECA ASOCIAȚIEI
TRANȘ. ROM. P. CULT.
ȘI LIT. POP. ROM.

BIBLIOTECA „ASTRI
AsociaȚiunea pentru înv. rom. și cultura poporului r

Centrala Sibiu

Nr. 2706

CLAVDIOPOLI.

Sumptibus et Typis Martini Hochmeister, Cæs. Reg. Dicast. Typographi & pr.
Bibliopolæ. MDCXCXI.

BIBLIOTECA
„ASOCIAȚIUNII”

B. R. V.

548

---

*Non potest videri defuisse habere,
qui nunquam habuit. Reg. Iur. 208. in Digest.*

IMPRIMATUR. C. Eszterházi. m. p.
Claudiopoli, die 10. August: 1791.

Praefatio Editoris.

*D*uplex est hominum genus, quos vel primo obtutu hic commentarius offendat: alterum eorum, qui cum ipsi alienigenae sint, ita que prope ut Valachi in hac provincia agant, (*) communem hanc causam rati, rerumque novarum cupidi, limis nimirum oculis, quidquid ad confirmanda vetera Civium Transilvanorum jura pertinet, intuentur. Sed his quidem fucis Patriae, si haec nostra non placeant, quid responderi, quid consilii dari possit, ut ab hac se molestia liberent, cuique promptum est. Sentiant ipsi, ut lubet, eorum morari judicia nihil attinet, neque iis haec, cuicumodi sunt, scripta sunt.

At vero sunt alii cum exteri, tum fortasse etiam Cives hujus provinciae, quorum nimirum habenda nobis ratio. Hi quum viri bo-
ni

(2

(*) Sok helyeken majd nyilván való erőszakkal élődnek a' több Nemzeteken és azoknak határin. *Approbat. Const. P. 3. sit. 5.*

ni sint atque humani, naturae suae temperamento eorum se nimirum partibus adjungunt, quos esse miseros putant, facileque sibi persuadent, eosdem, qui miseri sint, etiam injuria adfectos esse. Quod quidem judicium, quatenus ad Valachos nostros attinet, isto, de quo agimus, supplici libello vehementer confirmari oportuit; quum verisimile non sit, istam nationem, nisi evidenti causae aequitate niteretur, preces suas ad regium adeo solium fuisse delaturam. Hac itaque veritatis specie diluenda, atque Principibus Ordinibusque Patriae meae, qui palam adeo illatae Valachis injuriae postulatur, ab hac suspicione liberandis operae nimirum pretium facturum videbar.

Res, de qua agitur, in summa haec est. Articulo sexto comitiorum anni 1744. decretum est: „ Valachos nobilitari praerogativa „ gaudentes ei nationi e tribus receptis, Systema hujus Principatus „ constituentibus, ubi per adeptionem bonorum Sedem fixerint, absque „ quartae nationalitatis erectione, annumerari: at vero, ne Systema „ hujus Principatus evertatur, jura trium illarum nationum ad ple- „ bes Valachos extendi, aut hos itemque alios advenas numerum „ inter nationes facere non posse. „ Atque hunc articulum Princeps aequissimus, legumque Patriae retinentissimus Leopoldus II. Rescripto ad Ordines Provinciae Florentia 18. Maji anni hujus, quem agi-

mus, exarato pro *Basi* eorum, quae in favorem *Valachorum* statuenda sint, haberi imperat. Contra *Valachi* eundem articulum sibi injurium esse queruntur, quod olim, atque adeo ad *Seculum XVII.* ampliora eorum, eademque, quae *Hungarorum* jura fuerint. Id ergo efficiendum, ut doceatur, *Valachorum Nationem* inde ab *Hungarorum* in has ditiones ingressu neutiquam eo, quo nunc tres, *systema* hujus *Principatus* constituentes, quas *receptas* vocamus, nationes jure *Civitatis Transilvaniae* fuisse fruitam, atque idcirco articulum illum memoratum anni 1744 justum esse, citraque omnem afferendae *Valachis* injuriae suspicionem pro *Basi* legum de *Valachis* rogandarum, ut *Princeps* imperat, haberi posse.

Istuc num commentariolo isto meo praestitum sit, sensatus lector viderit. Ego quidem effecisse mihi ita cumulate videor, ut dubio locus non sit. Atque adeo redundare etiam aliqua videri possint, eritque fortasse, qui mihi inlamet: Sed nunc non erat hic locus. Atqui certe, dum expendas: si perstes tamen, non jurgabor, sed orabo: aequus ut accipias, quae una obtuli parerga etiam ad *Patriam* pertinentia neque facile obvia.

Ceterum quum quid ante factum sit, veterum monumentorum fide disputo, quid deinceps fieri *Valachorum* gratia *Patriae* intersit, non at-

attingo, neque id seu possum, seu volo. Et vero Proceres Patriae
meae dare adeo jam operam video, ut, quatenus ex provinciae institu-
tis fieri possit, horum hominum commoda augeant. Quod si fiat, se-
cundis, gratulantibusque Civibus Transilvanis universis factum iri,
de me praestare, de ceteris, ut est humanitas nostrorum temporum,
tuto judicare possum. Scribebam Cibinii 3. Aug. 1791.

(1) *Dive Caesar. Auguste!*

Quum Majestatis vestrae summus in regendo hocce Imperio finis, & justissima Intentio ea sit, ut Iura universim tum hominis, tum ipsius Societatis Civilis ad omnia membra, quæ eandem sua unione

---

1. Diu Te sospitem nobis servet Deus, Auguste Caesar, feraque sit illa dies, qua Te ereptum terris, in *Divis* habeamus!

Paucis antea quam ad rem ipsam ingrediamur, de eo, qui in praesentia est, Valachorum in Transilvania statu explicemus.

Diditus est Valachorum populus magna sane frequentia per omnem late Transilvaniam: tamen maxima eorum copia in Comitatibus Transilvaniae agit. Hos inter sunt aliqui Regum beneficio *nobiles* latifundiorum Domini atque eorundem, quibus Nobiles Ungari fruuntur, privilegiorum compotes, alii *Armatistæ* iique vel *ordinarii* ceteris nobilibus, quod ad jus ipsum prærogativæ nobilitaris attinet, suppres, vel *sclopetarii* ducenti primitus ab Michaële Apasio anno 1667 ad custodiam quarundam arcium creati, ad rusticorum iterum statum redigendi, si quando officio suo defuissent. Compilat. Constit. P. V. Edict. 20. & 21. At vero maximus est Valachorum *colonorum* Dominis, ut vocant terrestribus obnoxiorum in Comitatibus numerus.

Pauciores sunt homines hujus nationis in Sedibus Siculorum (circ. vi.

ne efficiunt, atque onera ejusdem servandae, & vita & rebus sustinent, apprime extendantur, neque pars civium divellatur, ut alteram suis juribus violenter privet, opprimatque, (2.) idcirco Natio Valachica in M. Transilvaniae Principatu degens, publice medio hujus libelli supplicis se ad Solium Majestatis prosternit ac omnibus precibus obtestatur, ut sibi reddantur pristina jura, quae omnibus Civibus essentialiter adhaerent, (3.) quibusque Seculo superiore nulla auctoritate, sed iniqua duntaxat temporum illorum sorte, ut mox exponetur, exspoliata fuit.

Est Natio Valachica omnium in Transilvania Nationum antiquissima (4.) longæ hujus aetatis, cum a Romanis ipsam Colonias,

---

ginti millia) colonorum conditione Dominis terrestribus subiecti, demis illis, qui cum limitaneis Siculis militiae adscripti fuere.

Triplo denique circiter major est Valachorum in Sedibus Saxonum frequentia, itidemque duplex eorum genus, saltem ut nunc res sunt; nam olim ab his ipsis, qui nunc liberi sunt, *quinquagesimam* (notum historiae studiosi tributis genus) Saxonibus fuisse pensitatum, ex veteribus litteris docere promptum est. Itaque his temporibus alii iisdem, quibus Saxones liberi in pagis agentes, juribus perfruuntur, ceteri eodem, quo alii ipsorum populares in Comitatus et Sicularum sedibus jure, coloni sunt.

1. Equidem haec legenti eam suboriri cogitationem necesse est, Valachos recenti aliqua per ceteros Transilvaniae incolas atque insigni adfectos injuria de salute omnino periclitari, ita exaggerata ad acerbiter omnia. Videndum itaque, quid dignum tanto ferat hic promissor hiatu.
2. *Civibus essentialiter adhaerent.* At vero istud ipsum, sintne Valachi *Cives* hujus patriae proprii, an precarii *inquilini* docendum.
3. *Antiquissima.* Sane quam confidenter! Anne Romanis provinciam invadentibus pristinos incolas omnes aut occisione deletos aut eductos e Dacia seu tum, seu deinceps aliquando doceri potest? Contra Romanorum colonias, a Trajano in Dacia collocatas, ab Aureliano eductas ex hac

nis, per Imperatorem Trajanum Seculo 2. inchoante in Daciam frequenter copiosissimo veteranorum militum numero ad tutandam Provinciam deductis propaginem suam habere fide historica, traditione nunquam interrupta idiomatis & morum consuetudinumque similitudine sit certum probatumque.

Successores Trajani Augusti possederunt Daciam aliquot Seculis, (5.) quorum praemanente Imperio fides etiam christiana in hac Provincia juxta Ecclesiae orientalis ritum opera Episcoporum Prothogenis, Gaudentii, Nicaetae, & Theotimi Seculo praepriis IV. propagata fuit, prout id ipsum historia ecclesiastica universa docet. (6)

b

In-

---

provincia atque in Moesia collocatas Eutropio (L. 9. c. 9.) & Vopisco (in Aurel.) auctoribus certum atque adeo in vulgus notum est.

5. *Aliquot Seculis.* Haec vero iam sic satis patescit, qua seu fide seu diligentia hoc scriptum conflatum sit. Trajani Successor proximus Adrianus imperium auspicatus fuit anno Christi 117. Aurelianus vero deductis ex omni Dacia Romanis praesidiis provinciam Gothorum imperio permisit anno 274. Romanorum itaque in Dacia imperium sub Trajani Successoribus sesqui altero vix amplius seculo tenuit: atque hoc demum intervallum *aliquot nimirum seculorum* commemoratione nobis oggeritur, ut hoc tanto tempore Romanorum colonias auctas numero diditasque per omnem Transilvaniam eo certius existimemus.

6. Mirum dictu, quam haec detorta sint. Res ita habet in summa. Exeunte quarto Seculo *Hunorum* aliquam partem virorum apostolicorum atque in his Theotimi opera ad Christiana Sacra traductam fuisse testis est Orosius L. 7. c. 41. & Hieron. ep. ad Laetam, sub initium autem quinti Seculi eorundem *Hunorum* in Religione Christiana confirmandorum gratia Nicaetas Milkoviensem Episcopatum instituisse perhibetur. Cf. Benkö Milkov. §. XIII.) Nihil usquam de reliquis in hac Trajana Dacia Romanorum coloniis vestigiis.

Interim jam Seculo III. coeperunt barbaræ Gentes in opima hac Romani Imperii Provincia fortunam periclitari, successitque ipsis (7.) in nonnullis ejus Partibus, firmas per aliquod tempus figere Sedes, nunquam tamen eo rem deducere potuerunt, ut Romanorum ibi Nomen, & Imperium penitus extingverent, certa enim est, ipso etiam Seculo IV. plures ibidem Romanis Imperatoribus in oriente ad ripas præsertim Danubii paruisse arces, (8.) interiores vero Provinciae partes tanto Romanorum Incolarum Numero abundabant, ut jam circa Seculum VII. excusso advenarum jugo propriam erigerent Rempublicam.

Obtigit hæc fortuna illi præcipue Daciæ Parti, quæ hodie Transilvaniæ nomen obtinet, atque Romani ejusdem Incolæ, suppresso aliarum gentium Dominio propriis e sua Natione electis Principibus, usque ad Hungarorum adventum paruerunt. (9.)

Re-

-
7. *Successitque ipsis*: Sane adeo ipsis successit, ut Aurelianus provinciam retineri posse desperans provinciales Romana Stirpe oriundos ex Dacia deduceret, itaque deinceps Gothi, Hunni deinde, tum inde fere a medio Seculi 6 Avars, atque nono Seculo Hungari heic loci rerum potirentur.
8. *Paruisse Arces*. Quænam autem hæ arces Romanæ in Dacia Trajana? Equidem scio Romanos traductis ex Dacia Romanis coloniis Moesiam, in qua has colonias collocarint, *Daciam* adpellavisse, ut olim Augustum, quum Germaniæ dominatum obtinere non posset, parti Galliæ, quam tenuerat, Germaniæ nomen indidisse accepimus. Sed nempe de Trajana Dacia Sermo est, atque in hac nullum omnino ejus reipublicæ Romanæ, quæ in hoc scripto memoratur, Seculo septimo vestigium.
9. Quo auctore, quæve fide hæc dici ita confidenter possint, non video: nisi forte jam ista omnia famigerati illius Belæ notarii testimonio nimirum nitantur, de quo paullo post videro. Apud Byzantinos Scriptores hac le-

Remansit deinceps Domini, quod inter reliquos sibi in eo succedentes alienos populos, Schlavicae quoque gentes quaedam super Romanos Daciae Incolas exercuere, vestigium illud hodie dum perdurans, quod Nomenclatura *Vlachi* seu *Valachi*, quae
 b 2 Sla-

go: *Constantinus Dragufis Peloponesum obtinuit & in ea Pindum Montem quem Blachi incolunt*, itemque Petrum atque Asanum Valachorum ad Haemum incolentium Principes serius Isaacii Angeli Imperatoris temporibus iuncto cum Bulgaris Cumanisque Valachiae & Moldaviae incolis foedere Graecorum se imperiis subduxisse (Ap. Stritter T. I. P. I. §. 32.) Sed ex his id utique rectius argui posse videtur, Blachos istos Haemi accolae cum suis utique popularibus, si hi Daciae domini fuissent, quam cum Bulgaris & Cumanis foederis Societatem fuisse juncturos. Iam vero ea, quam memoravi, avulsione a Graecis (quos item Romanos adpellatos fuisse constat, unde & vulgatae apud Valachos adpellationis *Rumuny* origo peti explicari, quae e nostra Sententia eo commodius potest, quod occidentales Romani-Valachorum idiomate non *Rumuny* sed *Romany* audiant,) consequuta Valachos in modernam Valachiam atque inde in Transilvaniam venisse, ex manu exaratis Valachorum chronicis, quae Valachiae Cancellarius (Logothetam dicunt) *Gressan* ex tabulariis popularium suorum conscripsit, apertum est. (Ap. Sulzer *Geschichte des transalp. DAC.* Vol. 2, p. 28.) Atque hoc ita constituto facilis est explicatus, quomodo *Silvam*, quae Valachiam a Transilvania dirimit, Andreas II. in privilegio Saxonum *Silvam Blacorum* adpellavit, quomodo item Bela IV. Kenazatum aliquem terrae Severinensis Olacis adfirmare potuerit. In diplomate Belae IV. anno 1247. exarato atque a *Prayo* disert. VII. edito mentio est quorundam Vajvodarum Olacorum, atque hinc forte magnifica illa libelli supplicis fluxerunt: Valachos gentilibus suis Principibus paruisse. Sed audiamus Virum in veteribus mominentis sane versatissimum, celeberrimumque Annalium Hungariae Scriptorem eundem quem nunc admodum memoravi *Georgium Pray*, qui Dissertatione VII. ex instituto de Valachis agens §. III. ait: *Principes suos gentem habuisse veri est simillimum, sed quorum initia vix medium Seculi XIII. attingant. Alioquin Cumanis primum parebant & Graecis aliquamdiu, postea autem quam in Hungariae regum dominatione erant, Ba-*

Schlavicis populis testante Lucio Dalmata, et Cromero Polono quemvis *Romanum*, *Italum* aut *Latinum* denotabat, ipsis dumtaxat Daciam incolentibus Romanis posterioribus temporibus adhaeserit. (10.) Dum Hungari ad finem Seculi IX. sub duce *Tibustum* Transilvanicas partes invaserant, Romani earundem Incolae mutato nomine *Viachi* appellabantur. Testante antiquissimo Hungariae Scriptore Anonymo Belae Regis Notario,

pro-

nos Secevinenses ex Hungaria illuc missos fuisse, qui populum cum suo capite in obsequio & fide continerent, diplomatum Subscriptiones testantur. Haec eadem neque quid aliud extricare potuit is, qui diligentissime in rebus Valachorum versatus est, Franciscus Sulzer, qui pluribus etiam congestis argumentis id denique conficit, Valachos hodiernos Transilvaniae ferius atque adeo Regum Hungariae temporibus in hanc provinciam venisse. (l. c.) Ut adeo mirandum sit, undenam recondita illa atque abstrusa scientia de suppresso per Valachos in Transilvania aliarum gentium domino hauriri potuerit.

10. Equidem plura sunt, quae haec de adpellatione Valachorum memorari possent: (Cf. *Cromer. Corp. hist. Polon. Fitzsch Schediasm. De Valach. hist. Thunmann* alique apud *Gebhardi Hist. R. Bulgar. edit. ann. 1788. p. 377.*) Sed nempe sunt haec in praesentia ab instituto nostro aliena, satisque fore videtur, Chalcondilae locum supra allegatum e Byzantinis huc plenius adscribere, ut adpareat, quam vere dictum sit: Valachorum nomen Romanis Daciam incolentibus dumtaxat adhaesisse. *Pindum montem, quem Blaci incolunt, quibus eadem cum Dacis lingua est, nec quidquam ab iis differunt, qui Istrum accolunt. Ex quo quidem loco id iterum elucet, quod supra adfirmavi, Valachos serjus e Graecia in Transilvaniam commigravisse. Ex linguae nimirum similitudine, quam Chalcondilas adfirmat, eadem Blacorum Dacorumque istorum aliquando fuisse incunabula recte arguo; atque si haec in Dacia collocanda sunt, Oedipo opus est, qui explicet, qui factum sit, ut nulla prope sit valachici idiomatis cum idiomate Gothorum atque Hungarorum, ceu Daciae Dominorum, maxima autem cum Slavorum Thraciae incolarum idiomate affinitas.*

proprius tunc temporis ipsis praeerat dux *Gelou* suprema cum potestate; in pugna tamen, quam pro tutanda patria cum Hungaris inivit infelix, nam in illa Dominatum & Vitam amisit. (11.)

Post

11. Hic demum est fons ille, ex quo paradoxa plurima hujus scripti manant. Non est hic locus argumentis ex re ipsa studiose petitis disquirere, cujusnam in historia ponderis sit habendum testimonium auctoris (refragantibus Kollario & Prayo Anonymum dicunt) trecentis & quinquaginta propemodum annis ab harum rerum, quas narrat, temporibus disjuncti, adversantibus praesertim atque longe diversa narrantibus Constantino Porphyrogen. aliisque auctoribus accuratissimis. Sed sane hoc loco *reflexo*, ut vocant, argumento uti sat erit, gravissimo nempe virorum in historia volutatorum, dein autem de partium studio minime suspectorum iudicio.

Ac primum Sulzerus rerum utique Valachicarum uberrimus scriptor, hanc omnem de Tuhutumo Valachisque adornatam a Belæ Notario narrationem inter fabulas refert, videturque ipsi Notarius iste suam sibi de statu Transilvaniae seculi noni imaginem ex rerum adjunctis, qualia erant tum, quum ipse scriberet, id est circiter medium seculi tertii decimi effinxisse. (l. c. p. 10.)

Deinde vero Prayus Dissertat. IV. §. VII. multis aliis praemisissis, quae ad convellendam Notarii istius auctoritatem pertinent, subdit: *Ceterum autem reor, nostrum (Notarium) ex vulgi cantilenis sua magnam partem sumpsisse, id quod ei ne cogitanti quidem exciderat dum ait: (Cap. 25 id est eo admodum loco, ubi de Tuhutumo narrat.) „Ut dicunt nostri joculariter, omnes loca sibi acquirebant, & nomen bonum sibi accipiebant.“ Id vero maximam ejus historiae partem conficit, ut doceat, quas quicvis Ducum ditiones acceperit. Hoc opinor est ex jocularum cantibus primas Hungarorum res litteris comprehendisse.*

Equidem haec talia sunt, ut nihil licentius fecisse videri possim, si omnem hanc, quaecunque est, Notarii narrationem a ceteris monumentis veteribus abhorrentem nauci habeam, atque uno hoc omne id, quod hoc fundamento nititur, aedificium subruam. Sed simus sane faciliores quam veritas ipsa patiat, largiamur aliquid causae fiducia. Sit ita sane ut praefertur, valeant haec omnia Notarii: quid itaque is ait? In summa

Post triste hoc Principis fatum non ultra Hungaris resisterunt habitatores Provinciae Romani *Vlachorum* nomine venientes, sed cum mortem sui Domini viderent (quemadmodum Anonymus Belae Regis Notarius in historia ducum Hungariae cap. 27. narrat) propria voluntate dexteram dantes dominum sibi elegerunt Tuhutum Hungarorum Ducem, ac fidem jure jurando firmaverunt. Gyula Senior ducis Tuhutum nepos aeqve dux Transilvaniae suscepto Constantinopolim itinere fidem christianam ibidem Seculo X. juxta Ecclesiae orientalis ritum amplexus est, assumptoque secum in Transilvaniam Monacho Hyeotheo, postea ad Episcopi munus evecto plures e popularibus quoque suis eidem Ecclesiae afferuit, docente id ipsum Samuele Timon in Imagine antiquae Hungariae libro III. Capitulo primo. (12.)

Secu-

---

haec: Tuhutumum per exploratores edoctum, regionem ultrasilvanam naturae donis cumulatam sed hominibus vilissimis totius mundi Blasii & Sclavis neque armis neque audacia valentibus habitatam, cum exercitu Vugarorum adversus Gelou Blacorum ducem esse profectum; superatum praelio caesumque ducem, ceteros vero quum armis desperassent, Fide Sacramento obligata in dominium Tuhutumi concessisse. Haec sunt, quae Notarius tribus capitibus 25. 26. & 27. persequitur, quibus sane nihil etiamnum commodi quod ad haec nostra tempora pertinere possit, Valachis enasci video.

12. Multa sunt, quae hic Cedreni (edit. Paris. p. 636) & Zonarae Graecorum fide pro certis offeruntur, de quibus viri graves, judicesque in historia idonei, nec abs re dubitant. (Cf. *Steph. Katona Histor. crit. Duc. Hung. ad ann. 948.* Sed his insuper habitis id solum juvat quaerere, quamobrem Gyulam illum Tuhutumi nepotem christianorum sacris imbuendum Seculo X. Constantinopolim proficisci, itemque Monachum Graecum Transilvanorum linguae ignarum acciri ab eo in provinciam oportuerit, si vera sunt ea, quae supra dicta sunt, quarto jam Seculo Religionis christianae

Seculo XI. postquam St. Rex Stephanus Transilvaniam devicto Duce Gyula juniore regno Hungariæ addixisset, reliqui etiam in Transilvania Hungari ad Sacra transiverunt Christiana, opera tamen Sacerdotum Ecclesiæ occidentali addictorum, qui in eorum conversione laborabant, Ecclesiæ occidentali a-ferti fuerunt, et cum reliqui etiam Hungari adhuc sub Duce Gyula Seniore ad Christum conversi succesive ad Ecclesiam occidentalem transivissent, soli fere Vlachi Provinciae habitatores in Ecclesia orientali perstiterunt.

Hac quoad ritus Ecclesiasticos diversitate nequidquam ob-stante jura civitatis utriusque genti hungariæ videlicet, et vala-chicæ a tempore, quo sub duce *Tubutum* in unam Societatem coaluere, communia erant, sufficiat brevitatis (13) causa in argu-men-

---

doctrinam per diversos Episcopos orientalis Ecclesiæ in Daciam fuisse il-latam? Sane nisi nova hypothese precaria, neque ullo veterum testimonio firmanda Sementem illam virorum apostolicorum Seculi IV. non ita fuisse efficacem statuamus, ut fructus ejus ad decimum usque Seculum pertine- rent, hoc nos laqueo neutiquam expediemus. Sed horum meminisse le- viter satis est, neque enim faciunt ad propositum argumentum.

13. Haec hactenus parerga: sed hic demum locus est, in quo cardo rei ver- titur. Quo magis mirandum, auctorem libelli supplieis, qui ita prolixè extra oleas, ut ajunt, versatus fuerit, nunc repente, ubi de summa rei agitur, *brevitatem* adfectare, atque rem omnibus ad hoc tempus inauditam uno argumento se confecturum recipere. Istuc itaque quale sit videamus.

Georg. Pray Dissertatione VII. §. VII. p. 163. ut evincat, Valachos Transilvaniae olim juribus Episcopi latini obnoxios fuisse, quod sequi- tur, fragmentum litterarum profert.

„Conventus monasterii B. Mariae V. de Clusmonofira — — praesentium notitiam habituris Salutem, &c. Ad universorum notitiam volumus perve- nire, quod nobiles viri Ladislaus Filius Benedicti Farkas — Paulus Ma- gnus de Vaydahaza vexillifer universitatis regnicolarum Hungarorum &

mentum hujus veritatis adferre literas authenticas conventus Beatae Mariae Virginis de Colos Monoftra Anno 1437. exaratas, quas Clar. Pray in historico critica dissertatione septima, sectione octava, fequenti tenore in lucem edidit: *Paulus Magnus de Vayda Hazza vexillifer univerfitatis Regnicolarum Hungarorum et Valachorum in partibus Transilvanicis &c.*

Ad-

Valachorum — — Transilvaniae — — parili voce detexerunt & confefsi funt in hunc modum. Quod postquam praedicta univerfitas Hungarorum & Valachorum in his partibus Transilvaniae *in quoruncunque possessionibus commorantium*, tum pro eo, quia Reverendus in Christo pater Georgius Lepes Episcopus Transilvanus suas decimas ex parte ejusdem univerfitatis sibi debendas currente moneta vilium denariorum exigere nolens, fere tribus annis ad ipsos accumulando, moderno tempore cum magna & ponderosa moneta extorquere voluisset, in eos minus iuste & indebite praegravando, propter quarum decimarum non solutionem ecclesiasticum imposuisset interdictum &c. Datum Sabbatho proximo post festum Visitationis B. Mariae Virginis anno Domini 1437.“

Iam primum nihil profertur, quod litteras has ita mancas atque interruptas, nihilominus authenticas esse eaque vi praeditas confirmet, ut alto monumentorum ceterorum ejus aetatis silentio ad insigne nationis integrae jus evincendum sufficere posse videantur.

Deinde res, qua de nunc agitur, his litteris non ex instituto inserta, sed obiter atque ita leviter insinuata est, ut haud sciam, an si eodem modo his litteris significatum esset, Cajum Petronio centum aureos debere, neque Petronius aliud juris sui praesidium allegandum haberet, debere re ipsa Cajum, ullo in tribunali decerneretur.

Sed sinamus licet haec omnia, quid ergo demum hoc Schediasmate conventus Monoftrienfis continetur, quo triumphare nimirum Valachi magnopere, quove efficere possint, Valachorum nationem Seculo quinto decimo jure Civitatis Transilvanicae fuisse gavifam? Certe primum quidem ex forma Regiminis ditionum Hungaricarum certum est, eas nationes, quae jure Civitatis gauderent, *potestatis*, ut vocant, *legislativae* partem ha-

Advertit eodem loco celeberrimus Auctor in literis suis conventualibus universitatem regnicolarum Hungarorum, et Valachorum provocare se ad quoddam Instrumentum Sti. Stephani Regis, in quo de eorum immunitatibus ageretur: quod ipsum de-

c

buisse, itaque earum nationum legatos communibus provinciae comitiis adhibitos; alterum pariter certum, inde a principio regiminis Hungarici homines obnoxios, alienarum terrarum colonos neque partem ullam in condendis legibus, neque locum in comitiis habuisse, atque adeo jure civitatis nunquam fuisse gavisos. Atque his constitutis, eoque praeterea animadverso, litteras illas Monasterii de Valachis loqui, qui in aliorum possessionibus commorarentur, luculente nimirum patet, nihil illa phrasi contineri, quo Valachi magnopere gloriantur; nam quosdam ipsorum jam anno 1437. regnum incoluisse,] atque *regnicolas* adpellari potuisse facile nimirum dabimus; at vero neque universos *regnicolas* eo tempore Hungaros Valachosque fuisse, neque hos *Status* provinciae fuisse palam est ex vetustioribus litteris Ludovici I. anni 1344, quas ex autographo Capituli Albenfis nuper edidit Ill. Praepositus *Szereday* in Serie Epp. Transf. pag. 82. Sub initium harum litterarum *Status* provinciae ita recensentur: *Univerfi Nobiles, Siculi & Saxones*, & hi sub finem *Regnicolae Transilvaniae* adpellantur.

Addamus jam historiae studiosorum gratia aliqua, quae ad illustrandas litteras illas monasterii Monostoriensis facere possint, quum id neque a Prayo, neque ab alio quoquam factum sit.

Ex litteris Belae IV. anni 1246, quas ex autographo tabularii Albenfis in Transilvania vulgavit *Cl. Katona Hist. crit. Reg. Hung. Tom. VI. pag. 73.* itemque ex Litteris Ladislai anno 1282 exaratis. (In Tabulario capituli Albenfis fascic. I. N. 35. ap. Szered. in Serie Epp. Transf. pag. 22.) manifestum est, Episcopos Transilvaniae in quibusdam *curtiis suis Pontificalibus*, in quibus et *Golou*, (hodie Gyalu) *de Comitatu Culusiensi*, *Koloszar* item (Sigismundi demum temporibus regiae civitatis jura adeptum) *Kapus*, *Keoreosfeu* (Körösfö) fuere, juribus *liberorum Baronum* id est plena jurisdictione seculari usos fuisse. Porro in litteris Sigismundi jam ante anno 1398. ad Nobiles Transilvanos scriptis apud Benkö Milk. t. 2.

denuo argumento est, utramque nationem easdem immunitates habuisse, iisdemque regnicolaribus juribus gavissam fuisse (14.)

(15)

p. 321, manifesta est mentio, Episcopos Transilvaniæ *Banderium* adeo proprium (definitam militum sub signis Episcopi militantium manum, Italis *Bandiera Vexillum*) alere debuisse, atque ea causa *Decimas Valachorum Episcopali* ipsi esse relictas. Idem expressum est decreto Comitiorum anno 1540 post festum S. Bartholomæi Segesvarini celebratorum, quod ita habet: *Reverendissimus Dominus Episcopus ex Bonis Episcopatus omnes proventus et Decimas exigere faciat: sed ea conditione, ut penes Dominos Capitaneos teneat in hoc regno exercitum Episcopatus, alioquin et de Bonis et Decimis Episcopatus punietur.* Atque ex his jam quidem facile perspici potest, cujusnam generis *Regnicolæ* illi fuerint, decimarum Episcopali penstationi obnoxii, qualisque ea *universitas* fuerit, cujus *vexilliferum* fuisse Paulum Magnum litteræ Monostorienfes memorant.

Sed harum quidem litterarum exemplum, modo genuinæ sint, suspicor in tabulario Claudiopolitano Ecclesiæ S. Michaelis superesse, quo nimirum litteralia instrumenta Monasterii Monostoriensis olim jam fuisse translata lego apud *Szegedi synopsis. vit. Belæ IV.* Atque utinam aliquis eorum, quibus hoc præstandi copia est, hunc sibi levem, litteras istas integras extricandi laborem sumat!

14. Est quoddam in referendo hoc Georgii Pray loco artificium, Itaque memoratus auctor ita loco c. loquitur: „Idem Hungari & Valachi provocant ad instrumentum S. Stephani Regis, in quo de suis immunitatibus agatur. „Quæsitum fuit per Sulzerum a Prayo, quid ipsi de hoc Stephani instrumento, ad quod Valachi plurium Seculorum interjectu provocent, innotuerit, responsumque ab isto fuit: „Instrumentum hoc aut latere aut periisse, sibi nihil illius præterea visum, quam quod excitarit, „Itaque Sulzerus (l. c. p. 9) addit: dubitari posse, an ejusmodi litteræ Stephani ullæ unquam fuerint, aut si fuerint etiam, num non ad Blacos Nestoris, aut Bulgaros pertineant, quorum aliquos olim jam in Transilvaniam venisse certum sit,

(15.) Natio hungarica eodem adhuc Sæculo, et anno, quo literæ hæ conventuales expeditæ erant, tam cum Siculis suis popularibus, qui eodem tempore separatam nationem effi-

C 2

cere

Sed hæc quoque liberales nos præbebimus. Esto, scripserit sane Stephanus litteras quasdam Ungarorum Valachorumque gratia: at cuius quæso argumenti? Ungaris et Valachis *alienarum possessionum incolis*, atque Episcopo Transilvano, quod ad decimas adinet, obnoxiiis (Cf. art. Comitiorum anni 1581 Approb. Const. P. II. tit. 10. art. 1.) immunitates quasdam, de ratione utique pendendarum aut aere redimendarum decimarum, qua de re litteræ Monasterii loquuntur, contulit: an hoc facto Hungarorum Nationem universam, victricem Valachorum, Nationi Valachæ armis edomitæ æquavit? An Valachis jus civitatis Transilvanæ aut tribuit aut adfirmavit? Sed nempe error hæc aliquis est abditus, ut vocant, *in supposito*, quem proxime explicabo.

15. *Natio Hungarica.* Ratiocinium libello supplicis contentum istud est: Valachi eadem; quæ Hungarorum aliqui immunitate fruebantur; jam vero Hungarorum natio jure civitatis in Transilvania gaudet; item ergo & Valachi. Atque hic est error ille, quem paullo ante memoravi.

Equidem non dubito fore, quibus hoc, quod nunc dicam, paullo subtilius, insolens atque paradoxon videatur, jure publico Transilvanie nondum explicate satis tradito. Sed hos quidem ipsos, si argumenta a me proferenda expenderit, facile nimirum mihi adsensuros confido. Ajo itaque Nationem Hungaricam nequaquam Nationis suæ respectu jure civitatis Transilvanie gaudere, neque eo, quod si doceatur, esse quempiam Nationem Hungaricam, eundem civem esse Transilvanum continuo intelligi. Idem quædam ratione de Siculorum Saxonumque natione adfirmo, atque, quod passim dicitur: tres Transilvanie nationes civitatis jure gaudere: Hungarorum, Siculorum & Saxonum, non nisi tropo aliquo dici, neque alio sensu capi posse, quam Status & Ordines Transilvanie Hominibus ad nationem Hungarorum, Siculorum aut Saxonum pertinentibus constare.

Nempe qui jure isto civitatis, atque adeo jure hoc singulari gaudeat, ut in publicorum consiliorum partem aut ipse per se se aut per homines

cere cœperant, quam etiam cum Saxonibus Seculo XII. in provinciam deductis inivit quidem particularem quandam unionem de

---

fui generis legatos venire possit, eum ex veteri regni Hungarici instituto aut nobilem aut certe ingenuum liberumque hominem esse oportet. At vero vetustissimus in ditionibus hungaricis mos fuit, ut, ubi hostis ingrueret, circumlato undique cruento ense regni incolae ad capiendam arma excirentur, atque ejusmodi in tempore qui officio suo defuissent, in Servitutem traderentur. Cujus quidem moris in Transilvania extremum, quod mihi compertum sit, Isabellae exemplum est, litteris Andreae de Bathor ad Thomam Nadasdium Curiae judicem anno 1550. scriptis expressum. *Ap. Pray Diss.* 7. p. 128, Cf. Verböcz. P. I. t. 3.

Atque hoc praemisso eritne aliquis, qui existimet, Vngaros, apud quos virtus militaris maxime atque adeo unice in pretio fuerit, induci potuisse, ut ejusmodi homines, populares quidem suos, sed ob ignaviam servis adscriptos, in jurium suorum militari virtute partorum partem venire paterentur? Itaque quum Unio illa, ut vocant, trium Nationum coalesceret, nequaquam Vngara *Natio*, Servos utique etiam complexa, sed ejus loco absque addito atque quasi *Κατ' Ἐξοχήν Nobiles* memorantur.

In vetustissimis hujus argumenti litteris Lorandi Lepes de Varaskezy Vicevajvodae Transilvani nomine anno 1437 atque adeo eodem anno, quo supra memoratae Monasterii Monostoriensis litterae, exaratis habetur, ipsum Vicevajvodam cum regni *Nobilibus*, Saxonibus, Siculisque in oppidum Capolna convenisse, atque heic subditur: *inter praedictos Nobiles ac Saxones & Siculos talem fraternam disposuimus unionem. &c.* In testimonio capituli Ecclesiae Albenfis de inita Unione anno 1459. feria secunda proxima ante festum B. Barbarae V. exarato nulla item Vngarorum memoria, atque tres unitae partes semper *Nobilium, Siculorum, Saxonumque* adpellatione veniunt.

Sed vero & istorum & aliorum, quae comperta habeo, quorumque plura adeo autographa vidi, hujus generis documentorum, non facile omnibus copia suppetit: contra in promptu cuilibet sunt Approbatae constitutiones Transilvaniae, quarum P. III. tit. I. de Unione ista agitur, &

de mutuo sibi invicem ferendo auxilio, quæ unio anno proxime subsecuto 1438. renovata fuit, docentibus id ipsum testimoniis

quamquam heic etiam univcrse nationum fiat mentio: tamen ubi de singularibus Vnionis legibus sermo est, non *Vngari*, sed eorum loco *Nobiles personæ* et Civitates Comitatum (quarum utique singulæ ex jure Hungarico singulas personas nobiles valent) memorantur.

Iam vero iidem, qui Vnionis hujus membra fuerint, neque alii unquam pro Statibus & Ordinibus Transsilvanix suffragio in publico Provinciae consilio gaudentibus habiti fuere. Id uno atque altero exemplo ex Actis veterum comitiorum confirmemus.

„Anno 1557. i. Jun. Thordæ. *Postquam fideles nostri, Universitatis trium Nationum Transsilvanix, Nobilium, Siculorum, Saxonum* atque etiam Delegati e singulis comitatibus Regni nostri Hungariæ ultra & cis Tibiscum præstantes viri, una cum Proceribus et Magnatibus ad mandatum nostrum (Isabellæ) filiique nostri serenissimi, huc in oppidum nostrum Thordense convenissent.“ &c.

„Anno 1571. ad festum B. Elisabethæ in Kolosvár. Nos Stephanus Báthori de Somlyó, Waivoda Transsilvanus & Siculorum Comes &c. Memoriae commendamus per præsentés, quod *Spectabiles, Magnifici Domini, Nobiles aliique Ordines trium Nationum Transsilvanix et Hungariæ* de Comitibus Bihar, Kraszna & Szolnok mediocri, Maramaros, Zaránd & districtibus Káránsebes & Lugos exhibuerunt & præsentaverunt nobis infra scriptos articulos, in comitiis præsentibus eorum generalibus in civitate Kolosvariensi ad festum B. Elisabethæ proxime præteritum celebratis, paribus eorum votis conclusos.“ &c.

Mirum jam videri possit, quid sit, quod cum Hungarorum Transsilvanorum non sit in his documentis explicata memoria, nisi qui eorum appellatione *Nobilium* contineantur, Siculi tamen semper Saxonesque univcrse memorentur. Sed nempe sub initium seculi quinti decimi, ad quod prima illa initæ unionis instrumenta pertinent, atque adeo serius anno 1515. quo decretum tripartitum Iuris consuetudinarii Hungariæ editum, etiamque anno 1552. quo Relatio Commissariorum Pauli Bornemisza & Georgii Verner ad Ferdinandum I. scripta est, Siculi omnes liberi, iisque juribus præditi fuere, quibus ii, qui solennibus regum litteris No-

niis Vice Vajvodæ ejusdem temporis *Lorandi - Lepes* desuper
ex-

bilitate donati sunt, gauderent. Itaque Verböczius Siculos univérse *Nobiles privilegiatos* adpellat Trip. P. III. tit. 4. & in memorata Relatione Siculi omnes Nobiles esse perhibentur; (Benkő Milkov. t. I. p. 50) neque nisi decennio serius, anno 1562 quum Siculi tertii ordinis adversus Principem Ioannem Sigismundum arma cepissent, atque a Ladislao Radák profligati essent, Comitibus in civitate Segesvár habitis 29. Iunii, itemque Sigismundo Bathori Principe in comitibus Albensibus anno 1595. III. Decembr. celebratis decretum est, ut eorum pars aliqua, pristinis Siculorum juribus exuta, ad rusticorum statum redigeretur. Serius etiam Siculorum aliquos, ut se a militiae laboribus eximios præstarent, sua se libertate exuisse, atque in potestatem dominorum, ut vocant, *terrestrium* concessisse testis est lex Comitiorum anni 1608. (Ap. Benkő Imago Sicul. p. 60.) Vt proinde si antiquioribus litteris jus Civitatis Transilvanæ atque adeo pars potestatis *legislativæ* Siculorum nationi univérse adscripta fuit, dubio locus tum quidem non fuerit, quin hi homines ingenui essent omnes ac liberi, qui hoc tanto jure pollerent.

Idem hoc respectu de Saxonum Natione iudicium esto. Nam hos homines quidem fundi, ut vocant, regii incolas, semper pro ingenuis hominibus fuisse habitos cum alia innumera documenta, tum duplices (ann. 1491 & 1510) Uladislai regis litteræ mihi in autographo visæ pervincunt, quibus Saxones, ut item Nobiles Tripartiti P. I. tit. 4. *specialis ramus ac Membra sacrae Coronæ & Regni Hungariæ* adpellantur, itemque litteræ Statuum & Ordinum regni Hungariæ anno 1454. Varadini congregatorum ad Saxones septem Sedium Saxonicalium scriptæ, in quibus hæc inter alia: „*Fraternitates vestras hortamur, requirimus & quantum possumus, rogamus, quatenus juxta mandata & Litteras præfati Domini nostri Regis (Ladislai posth.) quatuor ex vobis vel quot ultra volueritis bonos viros ad prætractum quindecimum diem Budam cum pleno mandato mittere velitis, ut cum illis & aliis fratribus nostris congregandis tam præfato Domino nostro Regi respondere, quam de facto prætracti generalis exercitus tractare & concludere valeamus.*“ Sane autem serius item factum, ut Saxonum aliqui, seu sua inertia seu temporum injuria ad incitas redacti, e Regione Sedium Saxonicalium egressi ad Comitatus atque

expeditis. (16)

Nec quidquam tamen obfuit illa juribus Nationis valachicæ regnicolaribus, imo fors hujus illo recte Seculo, quo unio memorata condita fuit, quam maxime florebat, etenim ex hujus Nationis finu *Ioannes Corvinus Hunyades*, ad fummos in Trans-
fil-

---

etiam Siculorum Sedes desciscerent, dominis que illic terrestribus se Iob-
bagionatu, ut vocant, obligarent. Cujus rei testes habemus articulos
Comitiorum anno 1608. XXI. Sept. 1616. XVII. Apr. & 1618. XII.
Apr. celebratorum.

Atque ex his pro rei dignitate breviter sed pro instituti ratione for-
tasse etiam uberius, quam necesse fuerit, historiæ jurisque nostri publici
illustrandi gratia explicatis manifestum est, si quid judico, eum, qui
jus civitatis Transilvanæ sibi adferat, ex sensu veterum Transilvaniæ
institutorum docere oportere, se aut Nobilibus hujus provinciæ adscri-
ptum, aut Siculum pristinis hujus gentis juribus pollentem aut Saxonem
Transilvanum liberum esse. Ajo ex sensu *veterum* Transilvaniæ instituto-
rum; nam de novello illo, neque ante quam anno 1542. in Vngaria
cœpto atque in Transilvaniam etiam deinceps translato *Indigenatu* Exte-
riorum hoc loco nihil adinet dicere, quum Valachi veteri nimirum usu
eadem sua, quæ Vngarorum, in Transilvania jura fuisse Schediasmate
illo conventus Monostoriensis efficere contendant. (Cf. Tripart. Iur.
Hung. tirocin. P. I. tit 6.) De iis, qui ex hac natione deinceps singula-
ri Regum gratia nobilitatis jura adepti sunt, aut Saxonum juribus fru-
untur, supra N. 1. dictum est.

16. Litteræ Lorandi Lepes anni 1437. sic satis cognitæ sunt, aliæ sequentis
anni, quæ heic allegantur, non item. Gratiam itaque me ab historio-
philis initurum spero, si easdem, cuicumodi sunt, ex autographo,
quod coram habeo, huc transcribam. Sed ad hæc iisdem litteris & id,
quod paullo ante dixi de *Nobilium* adpellatione in documentis ad Vnio-
nem pertinentibus usitata illustratur, & cujus frugis fuerint homines illi,
qui in *possessionibus Nobilium* atque adeo maxima parte in Comitatibus
Transilvaniæ degebant, de quibus litteræ illæ Monostorienses sonant, elu-

filvania honores primum promotus, deinde ad supremi in Hungaria belli Ducis, ac Gubernatoris munus euectus; ejus vero immortalis filius *Matthias* ad ipsum Regni solium exaltatus fuit, atque ut alios Transilvaniæ Vajvodas hujus Nationis populares silentio præterire liceat, *Ioannes Getzi*, ex cujus familia adhucdum nonnulli nobiles Valachi in Comitatu Dobocensi superesse dicuntur, sublime Gubernatoris in Transilvania, Stephanus vero Iosika (testante ipso Wolffgango Bethlen Historico) origine, ac natione valachus eminens Cancellarii Munus, sub Principe Sigismundo Bathori, circa finem Seculi XVI. magna cum
lau-

---

cescit. Itaque litteræ ipsæ sigillo annulari cum perigraphæ *Sigillum Lorandi* munitæ ita habent.

„Nos Lorandus Lepes de Varaskezy Vicevaivoda Transilvanus memoria commendamus per præsentis, quod cum præteritis diebus videlicet circa festum sanctæ crucis in possessione Capolna vocata una cum Baronibus & Nobilibus nec non Saxonibus potioribus septem Sedium Saxonicalium & Siculorum dictæ partis Transilvaniæ fuisset congregati, inter cetera tractantes, uti protervia & rebelliones nefandissimorum Rusticorum contritione & eradicatione — — sicuti contra insultus Turcorum sævissimorum has defendere partes, coram nobis & Baronibus universi Nobiles & Saxones — — inter se ipsos talem fecerant unionem & fraternitatem, quod dum & quando causa contingente præfati Turcii has invadere, subintrare conarentur — — partes, tunc præfati Nobiles in Succurs — ante nominatorum Saxonum mutuaque sinceræ unionis fraternitatis — venire & accelerare deberent & tenerentur. Prædicti etiam Saxones contra æmulos seu inimicos Nobilium signanter autem ad conterendam prædictorum nefandissimorum rusticorum proterviam venire & accelerare deberent & tenerentur, ad quod se partes sponte obliga — — juramento coram nobis. Præscripti vero Nobiles & Saxones præteritis diebus Thordæ in generali congregatione nostrâ videlicet in festo purificationis Virginis gloriose nunc præterito præmissam dispositionem & ordinationem ipsorum nec non unionem fraterniter confirmarunt coram nobis

faude obiverunt. Circa medium vero ejusdem Seculi *Nicolaus Olabus* parentibus æque valachis natus Cibinii, Archiepiscopi in Hungaria Strigonienfis, et Regni Cancellarii dignitate eminebat, ejus vero frater *Mathæus* hæreditario Iudicis Regii Sedis in Transilvania Szálfváros officio fungebatur. (17) Nec occultabant summi hi in Republica tam hungarica, quam Transilvanica viri suam de gente valachorum originem; imo *Corvinus* uterque testibus *Bonfinio* & *Lucio Dalmata* se cum sua Natione a Romanorum Coloniis ortum ducere gloriabatur. Insuper testatur *Ferdinandus I.* Imperator tam *Corvinorum*, quam supradicti *Archi-Præfulis Strigonienfis*, & sui Cancellarii de gente valacha Romanorum Sobole ortum, dum in Diplomate familiæ memorati *Archi-Episcopi* 23. novembris 1548. collato his semet exprimit verbis: *Hæ vero sunt omnes propemodum laudatissimarum gentium origines, inter quas Valachi gentiles Tui, minime postremas habent,*

d

ut-

---

harum nostrarum testimonio litterarum. Datum Thordæ — in festo B. Dorotheæ Virg. Anno Domini millesimo quadringentesimo trigésimo octavo."

(L. S.)

His litteris cum *Schediasmate Monostoriensi* contextis facile nimirum etiam concedi posset, Valachos rusticos alienarum in ea regione possessionum incolas jam tum immunitates exaggeratas, quasi sibi debitas flagitasse: sed hoc, ut verbis *Vicevaivodæ* utamur, non jus, sed nefandissimorum russicorum protervia fuit.

17. Iam hoc quidem nimium est, singularibus quorundam hominum exemplis, iisque sane ambiguis, ad jura nationi integræ adferenda abuti. Sane ita & *Bohemos* & *Bavaros*, & *Gallos*, & *Polonos*, e quorum nationibus Reges nacti fuimus, quin *Græcorum*, *Hispanorum*, *Hismahelitarum* seu *Saracenorum*, *Beforum*, *Armenorum*que nationes pro civibus *Transilvanis* habebimus, quoniam harum gentium homines aliquos antiquissimis jam temporibus *Nobilitatis Hungaræ* jura consequutos *Thuroczius* testa-

utpote quos ab ipsa rerum Domina Urbe Romana oriundos constat: unde nunc quoque sua lingua Romani vocantur, tua ista gens fortitudine præpollens fuit; multorum præstantissimorum Ducum Genitrix, inter quos & Ioannes Hunyades Incolyti Matbiæ Regis Pater, et illius ætati proximi majores Tui potissimum enituisse feruntur. (18)

Post initam Annis 1437. & 1438 inter Hungaros, Siculos, & Saxones unionem, gens valachica hos sublimes viros, atque alios multos de Patria bene meritos produxit, qui liberis statuum ordinumque suffragiis ad quæque etiam summa munera & dignitates electi et elevati fuerunt, ita ut per omnia retro lapsa Sæcula usque ad XVII gens valachica aequè ac reliqui cives omnibus juribus regnicolaribus constanter gauderet, (19.) neque uspiam

---

tur Chron. P. II. c. 22. & illustres diversarum gentium viros præcipuos Regni muneribus exultos historiarum fide discimus. Sed nempe & isti & Valachorum etiam aliqui singulari regum regnique gratia in censum Nobilium cooptati utique iisdem, quod ad ipsorum personas adtineret, quibus ceteri Nobiles, juribus pollebant.

18. Non existimo fore quemquam, qui his diplomatis Ferdinandi verbis de Romana Valachorum origine vim aliquam singularem in re ita remota inesse, iisdemque rem omnem plane confectam arbitretur. Profecto quæ sit ejusmodi Sententiarum diplomatis insertarum vis ad fidem historiæ conciliandam, perspicuo exemplo illustrat Pray Dissertatione IV. p. 75. „Legi diplomam, inquit, ut magis monstruosa taceam, anni 1213, in quo Andreas rex quamdam familiam ex Attilæ descendere affirmat illis verbis: *Sicut nobis velatum est.*“
19. Qua fide, quove argumento dici possit, Valachos ad Seculum usque septimum decimum iisdem omnibus, quibus ceteri Regni incolæ, juribus cum civilibus tum religiosis gavisos fuisse, non pervideo. Sed videlicet definiri hæc jura ante ab auctore libelli suppletis oportebat, quam di-

am vel minimum præfata unio Iuribus Valachicæ gentis civilibus aut nocuit, aut initio nocere tentavit. (20.)

Interim reformatione Ecclesiæ occidentalis per Calvinum, Lutherum, & Socinum cæpta Sæculo adhuc XVI in Transilvania quoque magnos progressus faciente, & hoc modo Scissione Incolarum Hungarorum, Siculorum, & Saxonum, quoad Religionem in quatuor partes, utpote R. Catholicam, Calvinianoreformatam, Evangelico Lutheranam, et Sociniano unitariam facta

d 2

crea-

---

sputationem ingrederetur. At vero ego, neque (quod unum esse ex præcipuis verorum civium Transilvanorum indiciis non longe ab initio hujus scripti jam dixi) neque, inquam, ad publica provinciæ consilia adhibitos Valachos lego, nisi si qui eorum jam nobilitate donati, ut item alii aliarum exterarum gentium homines, nobilibus Hungaris accensi sunt, neque quum eorum nomine, qui provinciæ Status & Ordines essent, scriptum aliquod exaratum est, memoriam uspiam Valachorum reperio. In promptu habeo archetypum litterarum Ferdinandi I. in nova Civitate Austriæ die converf. B. Pauli Apost. anno 1541. scriptarum, quarum ingressus id, quod commodum dixi, confirmat.

„Nos Ferdinandus cet. Memoriam commendamus per præsentem, quod cum his diebus fideles nostri spectabiles ac magnifici Vaivodæ ac Siculorum Comites & universitas Nobilium ac trium generum Siculorum ad nos mississent fidelem nostrum egregium Martinum de Gherend specialem eorum nuntium, nobisque oblatam fidelitatem eorum erga nostram Majestatem ac sacram Regni Hungariæ coronam aperte declarandam curassent, ac nominibus suis libertatem privilegiaque eorum ac tertiæ etiam nationis Saxonum nostrorum tam Statum publicum quam privatas & singulares personas concernentia a nobis confirmari optassent & supplicassent, utque Regnum illud & partes illas Transilvanas tam a domesticis quam externis hostibus deferendemus.“ &c.

20. Quid autem; si quis ita arguat? Posterioribus temporibus non fuisse gavissam nationem Valachorum jure civitatis Transilvanæ apertum est;

creati fuerunt plures in statuum & ordinum publicis conventibus Articuli, quibus de securitate harum Partium in religione disfidantium prospiciebatur, atque omnes quatuor religiones, quas divisi pro illarum diversitate in quatuor partes, Hungari Siculi & Saxones profitebantur, medio eorundem Articulorum pro Lege receptis declaratae prout id ipsum Approbatae Regni Constitutiones Iussu et approbatione Principis Georgii Rakotzi ex Articulis Diaetalibus ab anno 1540 usque ad 1633. Approb. Partis 1. Tit. 1. Art. 2. luculenter docent. (21.)

ne

neque vero tempore initae inter ceteras nationes unionis hoc jure privatos fuisse Valachos constat; nihil ergo superest, quam ut dicamus, eos neque ante hanc unionem inde a temporibus edomitae per Hungaros Transsilyvaniae hoc jure fuisse praeditos.

21. Equidem quod ad religionem adinet, ut multa possim dicere, tamen paucissimis absolvam. Quamquam enim vel inter homines philosophos quaeri possit, num ii fructus, qui aliquomodo e diversitate Religionum efflorescunt, pares sint, quod ad felicitatem Status publici adinet, iis incommodis, quae indidem sabnasci historiae omnium populorum docent, atque adeo num ad sapientiam politicam pertineat, novis Religionibus aditum in provinciam aliquam patefacere: tamen ubi jam diversae Religiones inter multos provinciae incolas invaluerunt, modo cetera tranquillitatis publicae ratio habeatur, opinionibus hominum vim facere conari casus labor est & inhumanus. Itaque mihi semper historia Patriae meae id gloriandum habere visa fuit, quod iisdem temporibus, quum aliae provinciae, religiosae opinionibus faces subjiciebantur, civilibus bellis flagrant, in Transsilyvania quatuor diversarum religionum alumni liberam suis ritibus Deum colendi potestatem adepti, amicas, si publica statuum decreta adtendas, dexteras junxerint.

Iam quod ad Valachorum Religionem propius adinet, si qui eorum uniti Catholicis fuere, eos iisdem utique semper juribus frui par erat, quae Catholicis utebantur. Ceteri — — Sed utique non quid fieri oportuerit, sed quid factum sit, hoc loco quaeritur. Atque ego quidem unum

Nulla tamen in his articulis de Ecclesia Graeca orientali, cui Gens Valachorum a tempore suae ad Christum conversionis addicta fuit, mentio facta erat, sed nec illa fieri debebat, nec poterat, cum articuli illi solas Religiones, per Reformationem Ecclesiae Latinae in Transilvania enatas pro objecto habebant, mansit ergo Ecclesia Graeca Orientalis in Transilvania seu gens potius valachorum eidem addicta, quoad Religionem quoque in eodem Statu in quo ante conditos hos articulos reperiebatur, in liberissimo scilicet suae Religionis exercitio & usu omnium jurium cum eodem conjunctorum. (22.) Quod ipsum etiam literae collationales Isabellae Reginae super Episcopatu Graeci ritus F. Gyogyiensis Reverendo Viro Christophoro cum omnibus ejusdem Episcopatus pertinentiis, Proventibus, & emolumentis collato anno 1557 dum jam Episcopatus Latinus Albenfis sublatus, omnia ejus Bona, Pertinentiae & Proventus Fisco addicti erat, emanatae,

---

istud, quod se mihi haec scribenti sub manum dedit, examinandum offero. Supra jam vidimus, & ex legibus nostris patriis doceri potest, Valachos Seculo quinto decimo itemque longe serius pendendis decimis fuisse obnoxios: quum tamen Uladislauum decreto II. anno 1495. artic. 45. statuisse legamus, ut Valachi ecclesiae Romanae non uniti a praestandis decimis immunes essent. Sed his, ut dixi, non immorabor.

22. Approbatarum Constitutionum P. I. tit. I. art. 2. ubi quatuor religiones receptae declarantur, nulla etiam facta est mentio Religionis Iudaeorum, quos nihilominus jam Deceballi aetate atque adeo ante Romanos (*P. Italia de Ortu & Progressu var. in Dac. gent. ac Rel.*) majorique adeo frequentia sub medium Seculi quinti decimi in Transilvaniam venisse perhibent: anne igitur Iudaei arguant, religionem ipsorum in Transilvania lege receptam?

Adeone autem incurios lectores suos putavit fore auctor libelli supplicis, ut eos locum ipsum approbatarum constitutionum non adituros speraret? Sane is, qui allegatum proxime sequitur, articulus tertius iis re-

tae, & per cl: Benkö in opere suo de Milkovia §, 145. Lit. C. promulgatae satis probant. (23.)

Sed mutata fuit favens ista Sors Gentis valachicae tam quoad civilem ejus statum, quam quoad Ecclesiasticum Seculo proximo praeterlapso XVII. postquam nempe Hungari, Siculi, & Saxones Unionem jam annis 1437. & 1438 initam anno 1613 1630. & 1649. renovarunt, & tam conditiones hujus unionis quam Articulos supra dicto modo in favorem quatuor Religionum, quas ipsi hoc in puncto inter semet ipsos divisi profitebantur, conditos collectioni Legum ab anno 1540. latarum, seu approbatis constitutionibus inferi curaverunt; inserta enim fuerunt huic Legum Collectioni seu Approbatis Constitutionibus sequentia etiam Nationi, & Religioni valachorum in Provincia Lega-

lem

---

ligionibus, quae ab illis quatuor receptis diversae essent, manifeste fraenum injicit, idque *sub poena notae infidelitatis*, allegato in ejus confirmationem decreto Comitiorum anno 1576 atque adeo ante Seculum XVII. (Cf Not 19.) habitorum.

Equidem Proceres Transilvaniae se nihilominus & Valachorum & Iudaeorum (Sabbathariorum alia ratio fuit) religionibus benigniores praebuisse, neque earum a seclis multum molestiae creavisse, facile largiar: sed nempe hoc ad commendationem moderationis procerum in religionis argumento, non ad jus seu Valachorum seu Iudaeorum declarandum valet,

23. De Episcopatu *Fel-Diod*, aut pro moderno usu *Fel-Gyögy* nihil habeo, quod dicam; nam neque in Volfgangi Bethlen historia eorum temporum locupletissima ullum ejus vestigium, cujus meminerim, neque a quoquam proditum legi, unde litterae haec, quae proferuntur Isabellae depromptae, atque adeo ejus auctoritatis sint. Ceterum Iosepho Benkö facile adsentior, *Episcopatus* vocabulo Cœnobiorum Graecorum praefecturam intelligendam esse, praesertim quum id & etymologiae graecae & vero mori graecorum respondeat,

lem existentiam, a Sæculis habentium (24.) summe noxia, & præjudiciosa, utpote Approb. Const. P. 1. Tit. 8. art. 1. *Quamvis valachica Natio in Regno inter Status reputata non sit, nihilominus tamen donec propter Emolumentum Regni tolerabuntur, sequentia Ecclesiastici observabunt:*

Partis 1mæ. Tit. 9. Art. 1. *Quamvis Natio Valachica in Regno propter Bonum Publicum admissa sit, cum tamen ipsa vilem suum statum non considerando &c.*

Partis 3tiæ Tit. 1. Art. 1. *E tribus Nationibus consistente Regno (servatis Regni constitutionibus) si aliqua Natio in suis Libertatibus, Privilegiis, Consuetudinibus læderetur, teneantur reliquæ &c.*

Partis 3tiæ Tit. 53. Art. 1. *Prout Religio Nationis Valachicæ e quatuor Receptis non est, ita nec ordo Religiosus &c.*

Qualiter vero ista Collectioni Legum inseri potuerint, perspici haud potest. (25.) Nam Collectio hæc testante ejus Præfatio-

24. *Legalem existentiam a Sæculis habentium.* Satis magnifice, modo vere! sed nempe ostensum jam satis est, qualemnam existentiam Valachi in Transilvania habuerint, eam nempe; quæ gratia victoris Ungari niteretur,

25. *perspici haud potest.* At vero ex iis, quæ a nobis in commentariis istis dicta sunt, facile nimirum perspici potest. Quid enim? An singularibus statutis opus fuit, quibus declararetur, Valachos victoris populi legibus vivere, neque hanc nationem in partem potestatis legislativæ venturam? An nationibus, religionibusque receptis explicate descriptis ceteras, quæ hoc jure non gaudeant, Iudæorum, Valachorum, feriusque aliorum etiam nominatim recenseri oportuit?

tione et Approbatione, nonnisi e Decretis et Articulis Diætali-
bus ab Anno 1540 quò Transilvania ab Hungaria separata
fuit ad Annum usque 1653. conditis institui et conlari poterat,
nullus vero exstat ab Anno 1540. usque 1653. conditus, eo
minus antiquior Articulus aliquis Diætalis, qui positive statuis-
set: *Nationem Valachicam non esse inter Status reputandam; nec
ejus Religionem inter receptas, sed hanc & illam propter Bonum tan-
tum Publicum in Provincia admittendam.*

Deficiente ejusmodi positiva Lege, concludi ergo debet er-
rore solum vel incuria compilerum inserta illa seu additamen-
ta in collectionem irrepisse; an vero etiam nocendi animus ul-
lum hac in parte influxum habuerit? non est supplicantis natio-
nis discutere, illud interim certum est occurrere quasdam in col-
lectione expresseiones, quæ odium potius, quam Amorem com-
pilerum erga nationem Valachicam non obscure indicant. (26)

Exem-

---

26. *Odiu potius quam amorem.* Equidem odium non existimo, quia indignum
Nobilibus Liberisque: contemptum non negaverim, quem nempe verba
allegata indicant; *quum tamen Valachica natio vilis status sui rationem non
habet.*

Ceterum etsi indignationis cujusdam adversus Valachos indicia repere-
rimus, eam non fuisse iniquam, multis nimirum, quæ præsto sunt, vete-
ribus documentis doceri potest. Approbatarum Constit. P. III. t. 5.
art. 1. quum præmissum esset, Valachos in quibusdam locis ad hoc tem-
pus a præstandis decimis immunes fuisse, subditur; hanc ipsos gratiam
adeo moribus suis non mereri, ut in dies potius prava sua facinora cu-
mulent, multis in locis eis ipsis nationibus, in quarum fundis degunt,
vim prope manifestam adferentes. Locus ipse ita habet; *Melyben való
kedvesést magok wiselefével nem hogy érdemlenének, de söt naponként árad rosz tse-
sekedetek: söt sok helyeken maidnyilván való érvszakkal élnek a' több nemzeteken
és azoknak határis.* At in promptu etiam habeo sic satis multas ex auto-

Exemplo sit Expressio præcitata P. 1 .tit. 9. Art 1. occurens: *cum tamen ipsa (Natio Valachica) vilem suum statum non considerando.*

Interim seu errore, vel incuria, seu animo nocendi inserta fuerint præadducta additamenta Legum collectioni, insertio
 e tamen

graphis ipsis descriptas Regum Principumque litteras, ex quibus de moribus Valachorum fieri iudicium possit. Verum quoniam homines obnoxios, atque injuriam sibi allatam vindicantes ad quidlibet audendum projectos esse, atque utcunque enormia flagitia patrare minus nempe mirandum, supersedeo iis referendis, quæ ad posteriora tempora, quum se nempe juribus suis pristinis exutos fuisse queruntur, pertinent, atque aliquas modo eorum adeo temporum litteras deligam, quibus se Valachi in pleno juriurum suorum usu fuisse adfirmant.

Ac primum huic pertinet illud de *nefastissimorum rusticorum protervia* ex litteris Vicevaidæ Lorandi Lepes N. 16. Sed illic Valachi nominatim non leguntur, tamen cetera hos potissimum colonos Nobilium in Comitibus degentium fuisse, de quibus sermo est in iis litteris, dubitari non possit. At vero eodem Seculo quinto decimo, quo Valachorum res ex fide Schediasmatis Monostorienfis florentes fuisse perhibentur, folium Ungariæ obtinuit Uladislaus Rex, atque hujus quatuor omnino litteras ex autographis descripsi ad Valachos pertinentes. Ejusdem prope sunt omnes sententiæ, itaque easdem in summa proferre sat est.

Litteris Budæ Dominica *Invocavit* anno 1498 ad *Barthol. Draghs* Vaidam Trans. exaratis præmittit Uladislaus, expositum sibi fuisse de fur-
 tis, incendiis, homicidiis per Valachos patratis, item que hoc singulare, quod si de quopiam Valachorum scelerum supplicium sumtum sit, alios Valachos stupa aliisque ignis alimentis instructos ad eum locum, in quo supplicium sumtum fuerit, accedere solitos, atque extrema quæque intentare, nisi loci incolæ mortem interemti Valachi pecunia redimerent, tum subdit: „Quia vero nostri interest providere, ut hujusmodi malefactorum & nocivorum hominum temeritati & audaciæ occurratur, & ceteri exinde exemplum summentes a talismodi maleficiis reprimantur,
 volu-

tamen ea cum præcautione facta est, ut additamenta non Stilo directo, & in forma legalis Statuti Approbatis inferantur (quia id sine citatione Articuli, in quo illa fundarentur, qui tamen nunquam existit, (27.) fieri haud potuisset, sed per modum duntaxat præambuli aliis legalibus Statutis Collectioni insertis medio particularum conjunctivarum *quavis, cum,* præmitterentur.

Etsi vero talia præmissa nisi legali cuidam fundamento innitantur, nullum vigorem habere soleant, ista tamen apud complures

---

volumus & fidelitati Vestræ serie præsentium strictissime mandamus, ut postquam cum præsentibus fueritis requisiti, continuo ubique in partibus illis Transilvanis palam faciatis proclamari, ut ubicunque & in quorumcunque bonis hujusmodi *Valachi* furto, incendio & homicidio minas imponentes reperti fuerint, tales continuo captivare & juxta eorum demerita & excessus cum omnibus hujusmodi Sceler — eorum participibus jure & justitia mediante convictis poena condigna afficiatis.“ —

Ejusdem argumenti sunt alteræ litteræ Petro Comiti de *Bozyn* & *S. Georgio* Vaivodæ anno eodem festo B. Silvestri Papæ, itemque aliæ anno 1503 feria secunda proxima post festum circumcisionis Domini *Castellanis castri Fogaras* ac denique aliæ anno 1511 *Ioanni Zápoiya* Vaivodæ scriptæ, in quarum extremis proposita querela adversus Valachos quasi denique pertæsus Rex eadem ab se iterum iterumque mandata dari debere, atque haud obscure culpam aliquam in magistratus suos conferens, qui hominibus his flagitiosis in ordinem redigendis non eam, quam rei gravitas posceret, operam adhiberent, ait: „*Miramur, unde tanta licentia illis pessimis hominibus (Valachis) sit concessa.*

27. *Qui tamen nunquam existit.* Quum nempe de re in vulgus nota nulla nova lege opus fuisset. Sane qui ingenium Valachorum nostrorum moresque perspectos habeat, numerum deinde eorum in Transilvania adtendat, haud sibi persuaserit, eos, si repente ita juribus suis avitis exturbati fuissent, hanc injuriam sine cædibus atque incendiis fuisse passuros.

plures Patriæ Cives talem invenerunt successum, ut mox opinio, quod Natio & Religio Valachorum in Principatu tantum tolerata sit, fere universaliter stabilita et ad exterarum usque gentes propagata fuerit.

Ad occurrendum igitur Opinioni huic attactis duntaxat præmissis omni fundamento destitutis innixæ sequentes quoad illa faciendæ veniunt reflexiones ex ipsis Legibus, et Patriæ Historiâ depromptæ.

Dicitur in iisdem præmissis: *quævis Natio Valachica inter Status non sit reputata, sed in regno tantum propter Bonum publicum admissa.* Quam alienum sit a vero suppositum, quod Natio Valachica inter Status non sit reputata, docent authenticæ illæ superius adductæ Literæ Conventus B. Mariæ Virginis de Kolosmonostira A. 1437 emanatæ, in quibus expresse dicitur: *Universitas Regnicolarum Hungarorum & Valachorum in partibus Transilvanis* (28) imo probat authenticum hoc Documentum evidenter tempore, quo illud emanavit, Status Provinciæ seu Universitatem Regnicolarum Hungarorum duntaxat, & Valachorum Nationibus constituisse, & cum nulla possit adduci posterior Lex, quæ positive statuisset, Valachicam Nationem non esse inter status, &

e 2

Re-

---

28. *Docent Litteræ.* Litteræ hæ, ut supra N. 13. examinantibus adparuit, de ejusmodi regni incolis sonant, qui in aliorum ipsosessionibus commorabantur. Miseram profecto præ omnibus, quæ sunt in Europa provinciis Transilvaniam, si hominum inquilinorum, quorum sedes in dies certa non sit, consiliis regitur; si leges ab iis accipit; si his hominibus, quibus salus provinciæ, cujus ipsi nullam partem, neque eam adeo, in qua vitam agunt, propriam teneant, ita parum cordi sit, pro statibus & ordinibus regni utitur! Sed quod faustum sit, fuit id semper, estque in hunc diem longe secus.

Regnicolas reputandam; in propatulo est, suppositum adductarum Præmissarum omni plane desitui fundamento. (29)

Quid sibi velit Additamentum illud: *Quod Natio Valachica in Regno tantum propter bonum publicum sit admissa* perspici haud potest, cum id de quavis alia Natione dici possit, ac debeat. (30)
Cæterum terminus *admisa* non cadit in Nationem Valachicam omni-

29. Iam mihi quidem eandem cramben, ne forma quidem variata, iterum iterumque regeſtam, atque tantam verborum copiam, rerum inanitatem intuenti tædium inceſſit ita, ut ægre me contineam, quin tollam manum de tabula, quum nondum etiam dimidium libelli supplicis tranſierim, neque deinceps aliud, quam Belæ Notarii de Tuhutumo narrationem & Schediasma illud Monoſtorienſe obtrudi identidem recantarique videam. Quid eſt reliquum conſilii, niſi abuti & meo & lectorum otio velim, quam ut ad ea, quæ ſuperſunt, tribus quandoque verbis aliqua adjuagam? Quid enim ad hunc ipſum locum libelli supplicis, in quo nunc admodum verſor, reſellendum litteras plures vetuſtiſſimas de Congregationibus ſtatuum Tranſſilvaniæ Thordæ celebrari ſolitæ, aut Regum Procerumque litteras, quibus Status Tranſſilvaniæ, nulla unquam Valachorum memoria, ad Comitia invitantur, proferam? Sane hujus argumenti litteras autographas & ipſe multas vidi, & alias ab Ill. D. Antonio Szeredaj in Serie Episcoporum Trans. ex tabulario capituli A. Carolinenſis editas legi: ſed has quidem ſi omnes proferam, jam me ſenſatus quiſque derideat, qui arcem iſtam, in quam ſe Valachi, alterius præſidii inopes, iterum iterumque conſectant, ita jam prioribus argumentis labefactam, tanto apparatu, ut heros ille hispanus romanenſium fabularum molam pneumaticam, aggrediar.

20. De quavis alia natione dici poſſit. Itane? Admiſſor dixeris Vngaros, qui uno prælio Valachos proſtigarint? Sentio ſane quam qui maxime æſtneſin hac repetitione rei præſertim odioſæ violari: Sed nempe prioribus ab auctore libelli iterum iterumque regeſtis eadem nobis etiam chorda oberrandum,

mnibus Provinciæ Nationibus multo antiquiorem; majori cum fundamento tribui potest ille reliquis Nationibus, quas multo tardius, quam Valachicam in Principatum venisse & seu Pactis conventis, (31) seu Privilegiis Principum ad Incolatum, Iuraque Civitatis admittas fuisse Historia Patriæ Principumque Diploma docent.

Valachos certe multis antequam Hungari venissent sæculis Transilvanicas Partes coluisse tam Patriæ, quam Romana Historia docent, & dum illi amisso in pugna proprio Duce *Gelou* Hungaris non amplius resistunt, sed potius illorum Ducem *Tubutum* in suum etiam Dominum propria sponte dextram dantes elegerunt, *admiserunt* hoc facto Hungaros sua sponte ad Coincolatum, ad Concivilitatem & ad communionem jurium Regnicolarium. Contenti fuerunt Hungari hocce Valachorum libero & spontaneo agendi modo, atque utraque gens in Concivilitate & Communione jurium suam invenit felicitatem, quam ulteriori aleæ Belli, cujus incertum exitum utraque præmetuere debebat, committere noluit. Non obscure hinc prodeunt Pacta conventa utriusque Nationis Anonymi etiam Belæ Regis Notarii Verbis: *propria voluntate dextram dantes Valachi in suum etiam Dominum elegerunt Hungarorum Ducem Tubutum* indicata. (32)

Taxo-

-
31. *Pactis conventis.* Ita nimirum id temporis ingenium erat Hungarorum, ut cum hominibus ignavis, resistendo imparibus, nisi si forte de vitæ gratia victis, in potestatem redactis atque supplicibus donanda, quod, factum a Tuhutum credi potest, depaciscerentur!
32. Quam sit suspectæ fidei univèrsa hæc Notarii narratio, supra N. 11. ex Prayo docui: Sed hoc etiam insuper habito si quis narrationem ipsam hujus Notarii legerit, si Tuhutum *acquirendæ sibi terræ* gratia expeditionem suscepisse, si *Blafios* illos (sic enim c. 25 nominat) *viliores homines*

Saxones (33) Sæculo XII. Armenos, & Bulgaros Sæculo XVII. in Transilvanas partes venisse, & *admissionem* obtinuisse, præter Historiam Privilegia & Diplomata Principum testantur.

Restant adhuc Germani Patriæ Cives, qui circa finem præfertim Sæculi XVII. cum exercitu divi Cæsaris Leopoldi Historia pariter testante in Provinciam venerunt, & *admissionem* eodem plane modo, quo Hungari circa finem Sæculi IX. advenientes obtinuerunt. Submisere nempe semet status Transilvaniæ circa finem XVII. Sæculi propria sponte Imperio Domus Austriacæ Exercitu Cæsareo in Provincia existente prout semet Valachi circa finem Sæculi IX. Hungarorum tum advenientium Duci *Tubutum* sua propria voluntate ipsum etiam in suum Dominum data dextra eligendo submiserunt, & ita prout Hungari sub *Tuhutum* Duce in
Conci-

---

totius mundi, si ducem Gelou imbellem atque militibus ignavis stipatum, qui non audent stare contra audaciam Hungarorum, si uno prælio profligatos, cæcos aut captos Blacos, ducem in fugam actum, interfectum, atque ceteros incolas pavidos, ducisque nece trepidos, victoriæ natura insolentis & superbæ vim veritos fidem suam victori duci Vngaro Sacramenti religione obligasse atque in ejus dominium concessisse, *Tuhutumum* denique deinceps *terram illam tenuisse*, hæc inquam si quis legerit, contra autem Valachos magnifice de se prædicare videat, eorum gratia atque beneficio Hungaros ad *coinculatum*, ad *conciuitatem* & ad *communione jurium regnicolarium admittos*, neque tamen insolentia hominum rei que indignitate commoveatur, hunc ego hominem præ me apathen esse confitebor.

33. Saxones *admittos* esse item proprium verbum non est, nam *vocatos* fuisse a Geysa in hanc provinciam Teutonicos hospites ait Andreas in II. diplomate anni 1224. Sed istuc heic loci parum refert.

Concivilitatem Valachorum, ita Germani sub Leopoldo Cæsare in Concivilitatem reliquorum Transilvania Civium admissi fuerunt. (34)

Dicitur præterea in præadductis additamentis: *Nilominus tamen donec illæ (Natio & Religio Valachorum) propter emolumentum Regni tolerabuntur &c. &c.* Equidem de reliquis etiam Nationibus & Religionibus id ipsum dici potest, quod nimirum propter

---

34. At vero istud jam supra captum est, homines hujus provinciæ incolæ, ita penitus rerum, quæ ad patriam adtineant, rudes esse. Atque hos nimirum homines, qui res Patriæ tam parum sua referre putent, pro Statibus & Ordinibus Regni habuerimus? Undenam, quæso, arcana hæc tibi, mi bone, Scientia de Germanis universe seculo septimo decimo civitate Transilvana donatis? Sane Transilvania nequaquam armis subacta victoris Germani leges accepit, atque docere mihi promptum est ex litteris Ferdinandi I. autographis supra N. 19. memoratis: seculo sexto decimo faciliores fuisse Germanis ad firmam in Transilvania sedem figendam, capiendaque munera publica aditus, quam Leopoldi I. temporibus, quibus nimirum districte cautum est, ne exteris, id est quibusvis aliis, quam *indigenis Transilvanis, Hungaris nempe Siculis & Saxonibus* gerenda munia publica ad *Politiam, Iustitiam vel Oeconomiam administrandam* pertinentia crederentur. (Diplom. Leopold. I. 1691. 4. Decembr. & Resolut. Alvincz. 1693. Num. 6.)

Atque hæc quidem apud nos adeo vulgata, ut quæ in libello hoc supplici præfertur, adsimulata mihi ad faciendum imperitis fucum, & fortasse ad aucupandam hac assentatiuncula quorundam hominum gratiam, ruditas videatur. Nam si eadem sit Germanorum apud nos respectu pristinorum Transilvaniæ incolarum ratio, quæ olim Hungaræ nationis respectu Valachorum fuit, sane Hungaros nonnisi beneficio Valachorum hac in provincia degere, neque nisi ipsi Valachorum se nationi adscribi patiantur, pro civibus Transilvanis haberi posse, luculentum est. Quò quidem nihil me, dum vivo, memini audivisse nedum legivisse insolentius.

pter emolumentum Regni tolerentur; (35) nam si non tolerarentur, vel emigrationes vel dissidia & tumultus in summum Provinciæ detrimentum sequerentur. In quantum vero terminus *tolerari* juxta modernum Curiaë stilum idem significat, ac legali existentia destitui, in tantum ille nec Nationi, nec Religioni Valachorum applicabilis est, cum ex prædictis certum sit, & Nationem & Religionem hanc in Provincia antiquissimam esse, & Regnicolaribus Iuribus illam, hanc vero publico liberrimo Exercitio gavissam fuisse, nec ullam Legem existere, quæ seu Nationem, seu Ecclesiam Valachorum Iuribus suis, consequenter legali Existentia privasset, & pro tolerata declarasset. Nec obstat, quod Religio Valachorum inter illas Religiones, quæ Appr. Const. Part. 1mæ T. 1m. Art. 2. *receptæ* nominantur, haud specificetur: etenim illi ipsi Articuli Diætales antiqui, e quibus citata lex approbatalis conflata fuit, evidenter probant, illorum objectum illas duntaxat Religiones fuisse, quæ antea in Provincia vel non exstiterunt, sed primo Sæculo XVII. illuc penetrarunt, quales sunt Reformata, Evangelico Lutherana, & Unitaria; vel quæ antea exstiterunt quidem sed postmodum Lege publica in libero Exercitio Iuribusque præhabitis turbatæ & pæne extirpatæ fuerunt, qualis erat Religio R. Catholica. Valachorum Religio nec ad harum nec ad illarum seriem pertinebat, proinde nec erat objectum dictorum articulorum, e quibus citata Lex Approbatalis conflata fuit; non poterat ergo in Lege ipsa

men-

35. *Tolerentur.* A quo autem tolerentur? Valachis nempe a Tuhutumo subactis eam gratiam acceptam ejus posterii referant, quod ipsos in provincia Majorum suorum armis parta residere patiantur? At vero *tolerari Valachos propter emolumentum regni* intelligi sane potest ex iis, quæ supra N. 26 de moribus veterum jam Valachorum diximus, ut adeo ea sit allegato loco Approbatarum Constitutionum subjecta Sententia: Valachos quidem jure civitatis Transilvanæ neutiquam pollere, neque id moribus suis fuisse meritos: tamen quum ex eorum gente maximus sit subditorum, ut vocamus, in provincia numerus, agros, pecora curantium; eis heic loci domicilium concedi.

mentio fieri; (36) atque hoc sensu verum est, in Transilvania quatuor esse duntaxat receptas Religiones, & Valachorum Religionem ad illas non pertinere; si vero terminus *recepta* eo sensu summi velit, quod illæ Religiones solum legali existentia, & libero gaudeant exercitio, quæ receptæ nominantur, tunc Nomenclatio hæc Valachorum etiam Religioni eo minus denegari poterit, quo certius est, illam in Provincia esse antiquissimam, publico Exercitio semper gavifam, nec ulla publica Lege ab illo exclusam.

Quod attinet additamentum Conditionibus Unionis trium Nationum in Approbatis constitutionibus Part. 3tiæ Tit. 1mo insertum: *E tribus Nationibus consistente Regno* (37) non alium illud habere sensum, quam quod tres tantum sint in Regno Nationes, quæ Unionem inter se iniverunt, quivis perpenso totius, cui insertum est, paragraphi tenore facile perspiciet. In eo vero sensu, quod tantum tres unitæ illæ Nationes Universitatem Regnicolarum seu statuum & ordinum in Transilvania efficiant, summi additamentum illud eo minus potest, cum superius dicta evidenter doceant, (38) Valachicam Nationem longe ante initam inter Hungaros, Siculos, & Saxo-

f

Saxo-

36. Sic satis acutum hoc, sed nempe refellitur, ut jam alibi dictum, eo qui proxime consequitur Approbat. Constit. P. I. tit. 1. articulo 3. ex decretis Comitiorum anni 1576 expresso, quo ceteris religionibus, quæ sint a quatuor illis diversæ, frænum injicitur. Ceterum, ut item jam dixi, in religionis argumento non morabor; quod incolis provinciæ multis præsertim, qui ab ineunte ætate opinionibus quibusdam nihil ad Statum Provinciæ publicum adinentibus imbuti fuerint, modo cetera publicæ tranquillitatis habeatur ratio, nullam ea causa vim afferri oportere, omnium religionum sapientes putant,

37. *E tribus nationibus consistente Regno.* Quid hæc ex jure publico Transilvaniæ significant, explicatum est supra N. 15.

38. *Evidenter doceant.* Quam evidenter id fiat, iterum iterumque diximus

xones Unionem Iuribus regnicolaribus gavissam fuisse, & una cum Hungarica Natione Universitatem Regnicolarum efficere, nec ulla unquam positiva Lege Iuribus suis exutam fuisse. (39)

(40) Omnis igitur moderna tristis Valachorum in Transsylvania fors non Legibus, sed injuriæ temporum debetur; nunquam certe probari poterit, legislativam in Transsylvania Potestatem id Injustitiæ commisisse, ut Nationem in provincia antiquissimam Iuribus civilibus per Pacta conventa, prout superius ostensum fuit, roboratis privaret & exueret: imo etiamsi iniquissima fors eo rem deduxerit, ut Clerus hujus Nationis a Iuribus, quibus aliarum Nationum Clerus gaudet, & Nobilitas ab officiis & Dignitatibus præsertim eminentioribus successive excluderetur: a publico tamen liberrimo suæ Religionis Exercitio, ab Immunitatibus item ac Privilegiis Nobilitatis nunquam Natio hæc exclusa fuit, quin potius illi nobiles Valachi, qui, vel quorum Majores mutata Religione Græca R. Catholicam vel Reformatam amplexi sunt, ad eminentiores quoque dignitates sine difficultate eluctari & potuerunt & actu possunt, (41) liceat in exemplum adducere
 Illu-

---

39. Quo pacto itaque factum est, nunquam ut hæc natio, nisi si qui Nobilibus Hungaris adscripti fuerint, atque adeo ne quidem ante Seculum septimum decimum, quo se demum præcis Iuribus suis exutam queritur, publicis provinciæ consiliis sit adhibita?

40. Harum quæ sequuntur similes esse peniæ Græcorum Constantinopolitanorum possint, suis se per Turcas victores Iuribus exutos querulantium.

41. At vero ad consequendam præclaris facinoribus nobilitatem atque adeo ad præcipua etiam provinciæ munera omnium apud nos gentium hominibus aditus semper patuit, ut non jam aliquos Valachorum eo pervenisse, sed in tanta horum hominum multitudine non plures, ut pervenirent, meruisse, mirandum sit. Ceterum quæ proferuntur exempla, ambigua

Illustres familias Comitum *Kendesi*, Baronum item *Iosika*, *Huszdr*, *Nalátzi* & magnam partem familiarum Nobilium in Comitatu Hunyad & Districtu Fogaras originariarum antiquis, vel recentioribus annis Religionem R. Catholicam vel Reformatam amplexarum. Gesserunt hæe familiæ & actu nonnulla ex iis Individua gerunt eminentiores etiam in Principatu dignitates, quamvis illas ut & nonnullas alias etiam e primariis familias, a Romanorum reliquiis hodierna scilicet Valachorum Gente originem ducere plerisque Patriæ civibus apprime constet, & literalia ipsorum Documenta præsertim antiquiora si criticis oculis pervestigentur, manifestum reddant, & cum sub ipsis etiam Principibus, qui post compilationem Approb. Const. quibus præattacta additamenta opinioni, quod Valachorum Natio sit tantum tolerata, ansam præbentia inserta fuerunt, Principatum rexerunt, multi de gente Valachorum in Cætum verorum nobilium ob merita præsertim armis comparata sint evecti, multi etiam juribus possessionariis donati fruuntur, & hi & illi in hodiernum usque diem omnibus Iuribus statui Nobilitari & donatario connexis, eodem plane modo ac Nobiles, & Donatarii aliarum in Provincia Nationum, prono hinc etiam profluit alveo, Nationem Valachicam nunquam à legislativa Potestate Iuribus Regnicolaribus fuisse exutam, & pro tolerata declaratam, secus Nobiles ex ejus gremio creati, honore tantum Nobilitatis prout quoad Armenos hactenus observabatur, non vero juribus etiam, & Immunitatibus de Lege cum ea connexis gaudere possent. (42)

f 2

Cæte-

---

else jam supra Not. 17. monuimus & sane Volfgangum Bethlen in scribenda historia aliquando privatis familiarum simultatibus aliquid tribuisse sic satis notum est, ut adeo in parenthesi illa (ad an. 1597. pag. 45.) non magnum possit esse situm argumentum.

42. Istuc quidem est dedita opera tenebras & latibula consectari, aut naufragorum more proximam quamque tabulam atque adeo paleas innatan-

Cæterum statutum tale, quo Natio omnibus reliquis & antiquior, & copiosior juribus Civitatis privaretur, Confirmationem Principis pluribus ex respectibus obtinere nunquam potuisset, (43) quodsi vero absque ejus assensu conditum fuisset, non Legis vim obtinuisset, sed potius societatem civilem, in quam Hungari, & Valachi circa finem Sæculi IX. sub Duce Tuhutum data dextera coaluerunt, annihilasset, & utramque Nationem ad statum, in quo ante factam per Valachos propria sponte Hungarorum Ducis Tuhutum in suum etiam Dominum electionem fuerat, ad statum scilicet Belli, reposuisset; pugnandum ergo fuisset denuo tamdiu, donec vel Natio una aliam subjugasset, vel in nova pacta invicem coaluissent; cum autem unum vel aliud factum esse probari nequeat, manserunt utique priora pacta conventa in suo vigore.

His ita constitutis, cum Natio Valachorum & Religio non publica Lege sed temporum duntaxat iniquitate in aliqua Iurium civilium parte jacturam passa dignoscatur, Opinio vero quod Natio ista una cum Religione, quam profitetur, tolerata tantum sit in Transilvania, præadductis additamentis Collectioni Legum
Appro-

---

tes captare. Sane nec Armenis, si qui sint Transilvaniæ Nobiles, viam ad munera publica legibus interclusam scio. Sed hominum novorum, & paucorum, & non magnopere iis Artibus ditorum, quibus & Nobilitas & via ad Magistratus provinciæ ampliores paratur, neminem ad hoc tempus ad illustriores gradus esse eluctatum, quis miretur?

43. Statutum hujusmodi nunquam conditum est, neque conditum seu oportuit, seu potuit, Valachis ex quo tempore in jus ditionemque Hungarorum concesserunt, nunquam, ut hactenus satis aperte demonstratum, jure civitatis fruitis. At vero eâ statuta, quibus jus Civitatis Transilvaniæ tribus illis Nationibus, nulla Valachorum memoria, adscribitur, utique Principum etiam auctoritate & condita & confirmata fuerunt.

Approbatium infertis omni plane fundamento carentibus innitatur, ab Iustitia solum & Clementia Principis pendet, Nationem hanc ab iniquissima sorte vindicare, & ad omnia, quibus antea gavisa fuit, jura reponere. (44.)

(45.) Agnovit hoc Augustissimus quondam Princeps & Imperator Leopoldus 1mus & non tantum clerum hujus Nationis circa finem superioris Sæculi Unionem cum R. Catholica Ecclesia amplexum ad omnia iura, Privilegia, & Beneficia, quibus aliarum Religionum Clerus gaudet, admittendum ordinavit, sed vi Diplomatis 19. Martii 1701 editi decrevit, ut quicumque etiam Sæculares et plebejæ conditionis Valachi sese Romanæ Ecclesiæ univertint, immediate Statui Catholico adnumerentur, sicque inter Statum computentur, capacesque Legum patriarum ad instar reliquorum Patriæ Filiorum reddantur. Agnovit id ipsum Augustissima etiam felicis recordationis Princeps & Imperatrix Maria Theresia, dum occasione auspiciati Regiminis Unitorum Provinciæ Incolarum jura

---

44. Age vero nos quoque porisma simile addamus. His ita constitutis, quum natio Valachorum ejus adeo, quo ipsa nititur, Auctoris fide ab Hungaris profligata in eorum Dominium concesserit, neque secutis temporibus unquam iis juribus fructa fuerit, quibus Nationes, quas receptas vocamus, utebantur, ut adeo merito in publicis provinciæ legibus Principum Statuumque auctoritate rogatis confirmatisque pro tolerata duntaxat habeatur: a gratia eorum, quibus in Transilvania jus proprium est, inquilinos in numerum legitimorum Patriæ civium cooptandi, Principis nempe, Nobilium deinde, ac liberorum Siculorum Saxonumque pendet, Valachorum nationi jura civitatis Transilvanæ impertiri,

45. Quæ hæc farrago sequitur, ad parerga pertinet ex his ipsis, quæ jam dicta sunt, illustranda. Iosephi II. decreta maturiore consilio sublata sunt, & (quod hæc grave sane est,) jura quædam prioribus hujus Principis Decretis novi beneficii instar concessa Valachis non postliminio reddita fuerunt.

jura, & signanter Privilegia etiam & Diplomata ab Augustissimo suo Avo Valachis impertita confirmavit.

Agnovit denique id divus ille Cæsar sempiternæ memoriæ justissimus Princeps noster Maximus Iosephus II. qui equidem pura & simplicia tum hominis, tum Civis Iura intellexit, qui cognovit injustitiam & oppressionem, qui oculis suis vidit, & perspexit Nationem Valachicam & multum super cæteras Provinciæ numerosam, & domi, & Belli summopere utilem esse, propterea justissimi Principis muneri satisfactorius ad jura Civibus reddenda, ad omne dissidium ac scissionem inter Nationes antevertendam posthabitis quibuscunque in contrarium renitentium præjudiciis sæpius clementissime ordinavit, ut in posterum omni injusto inæqualitatis discrimine penitus sublato Valachi etiam nullo habito respectu ad Nationem, ac Religionem iisdem juribus, & Beneficiis æque, ac aliæ in hoc Principatu Gentes perfecte fruantur, atque adeo cum onera æqualia in proportione sustineant, jura quoque, & Beneficia æqualia consequantur. Sed exiguum hæc Augustissimorum Principum Diplomata, Decreta, & Ordinationes habuerunt hactenus effectum; nunc Clerus R. Catholicæ Ecclesiæ unitus admittitur quidem ad aliquas Immunitates, non tamen ad jura, & Beneficia, quibus aliarum Nationum Clerus gaudet, Ecclesiastici vero Græci ritus non uniti quamvis ipsis eadem, ac aliarum Religionum incumbant obligationes, ne quidem a Contributione (si Taxa Capitis excipiatur) eximuntur. Nobiles Valachi hodie dum etiam præsertim in Comitibus, non nisi cum summa difficultate ad aliqua duntaxat æque minora admittuntur officia. Quod eos attinet, qui civicæ vel plebejæ sunt Conditionis, illis vel accessus ad artes & opificia addiscenda difficultatur. Præterea in ipsis Comitibus Anno 1744. celebratis per Status, & ordines reliquarum Nationum Art. 6to declaratum fuit, citata superius indulta divi Cæsaris Leopoldi I. Valachis etiam Sæcularibus & Plebejæ fortis concessa, & a diva Imperatrice Ma-

ria Theresia confirmata solum ad Ecclesiasticos & Nobilitari Prærogativa gaudentes, quorum Conditio eadem, quæ reliquorum Patriæ Civium, & qui eidem Nationi e tribus receptis systema Principatus constituentibus, ubi per adeptionem Bonorum sibi sedem fixerunt, hoc ipso absque quartæ Nationalitatis erectione, ac Constitutione adnumerati essent, referri, non vero ad Plebejos. etiam extendi posse, ac debere, ne Systema Principatus evertatur, neve Plebs Valachorum aliorumque advenarum numerum inter Nationes faciat, ac vel ulli trium Nationum, earumque juribus, Privilegiis Immunitatibus & Prærogativis præjudicio sit. (46)

Agnoscit quidem Natio supplicans, quod Valachorum Nobilium Conditio, quantum ad usum Privilegiorum Nobilitarium eadem sit, quæ reliquorum Patriæ Civium; cum dolore tamen fateri simul debet, quod ad eminentiores dignitates servato ritu Religionemque Græca nullus, ad minora vero pauci, & hi summa cum difficultate admittantur. Fateri porro debet, ignotam sibi esse Legem illam, vi cujus Nobiles Valachi eidem e tribus Nationibus receptis, ubi per adoptionem Bonorum sedem fixerint, adnumerati fuissent; (47) notum vero est omnibus in Historia patriæ verfatiss, Valachos aliquot Sæculis ante tres receptas Nationes in Transsylvania sedem domiciliumque fixisse, & circa finem Sæculi

46. Paulo supra agnita per Mariam Theresiam Valachorum jura fuisse dictum fuit ab auctore libelli supplicis: at vero ex articulo VI. anni 1744. heic loci inserto qui sensus Regiæ de Valachis fuerint, sane patescit. Neque autem seu amplius aliquid arrogare sibi Valachi possunt, seu metuere, ne eo, quod ipsis hac lege tribuitur, jure vivere non permittantur; præsertim quum eundem illum articulum deinceps quoque retineri Aug. Princeps Leopoldus II. Rescripto in Præfatione nostra memorato imperet.

47. *Ignotam sibi esse legem.* Ignotam esse Valachis legem aliquam, ut maxime existeret, mirandum non esset. Cf. Not. 34. Ceterum ego quidem, si esset lex ejusmodi ferius rogata, dubitarem saltem, an non ali-

culi IX. Hungarorum tunc in hanc Provinciam ingressorum Ducem Tuhutum sua propria Voluntate data dextra in suum etiam Dominum elegisse, atque ab eo tempore Univerfitatem Regnicolarum in Transilvania ex Hungaris, & Valachis constituisse, (48) non autem hos illis aut aliis Nationibus adnumeratos esse. Ignoram porro esse Nationi supplicanti Legem, vicujus hæc, vel illa Natio in Transilvania pro recepta esset declarata; notum vero esse, terminum *recepta* primum Sæculo XVI. de novis Religionibus per Reformationem enatis usuari cepisse, & in sensu conditarum tunc temporis Legum, *receptam Religionem* non aliud significare, quam Religionem adliberum Exercitium admissam, de hac autem, aut illa Natione terminum hunc in Legibus declarationem Statuum Anno 1744 factam antecedentibus nusquam usurpari, sed Nationes legali existentia gaudentes, Regnicolares appellari, & ad harum Numerum etiam Valachicam pertinere, in superioribus, probatum est evidenter; dari tamen in Transilvania Nationes unitas, & tres esse Nationes systema hujus Unionis constituentes, (49) Valachicam vero ad earum Numerum non pertinere æque certum est.

(50)

---

quo tempore id fecus fuerit: nunc vero quum nulla ante lege condita idem factum videam, penitus nempe inducor, ut credam id semper obtinuisse, quod *novellari* isto articulo anni 1744. nequaquam *decretum* sed *declaratum* dumtaxat est.

48. *Constituisse.* Id est, universos incolas, de quibus Schediasma Monoflorense loquitur, in alienis possessionibus commorantes, pendendisque decimis obnoxios Hungaros & Valachos fuisse.
49. *Systema hujus Unionis.* Quam dextre! In articulo allegato ita habetur: „Qui eidem nationi e tribus receptis *Systema hujus Principatus* constituentibus &c.“ contra in libello supplici dicuntur tres nationes *Systema Unionis* constituere, At vero primum indubium est, Valachorum Nationem ad Unionem non pertinere; deinde autem authenticis documentis multis,

(50) Interim cum Unio hæc eo modo, ut juribus Regnicolaribus Nationis Valachicæ alioquin in Transilvania omnium antiquissimæ deroget, atque illa evertat, erigi nunquam potuerit: hinc acerbum, & gravissimum accidit Nationi huic, quod ipsam præattacta Statuum declaratio de Anno 1744 ad eandem cum advenis classem collocet. Non advena, sed antiqua et omnibus aliis longe antiquior est Natio Valachorum in Transilvania; nunquam quæsit illa, nec quærit everisionem Principatus, sed potius redintegrationem, dum se ad usum jurium Civilium, & Regnicolarium, quem ipsi non Lex ulla, sed iniquitas temporum ademit, reponi quærit; nunquam per hanc Repositionem præjudicium fiet aliis tribus Nationibus aut earum juribus, Privilegiis Immunitatibus & Prærogativis, cum per illam nihil aliud obtinebit Natio, quam quod prius habuit, & injuria temporum amisit, nec opus unquam erit propter supplicansem Nationem quartam erigere Nationalitatem, cum illa jam a pluribus Sæculis alteram immediate ab Hungaris constituerit Nationem Regnicolarem. (51)

g

Quod

---

publicis Regum Principumque litteris, quarum proferre possumus autographa, non ambiguo Schediasmate Monasterii cujusdam ostendimus, status & ordines provinciæ, atque adeo eos Transilvaniæ incolas, penes quos cum Principe ferendarum legum potestas esset; qui Provinciæ personam in publicis consiliis sustinuisent, ex iis fuisse Nationibus conflatos, quæ Unione comprehensæ sunt.

50. Iterum nenix, quibus, ut repetam, quod supra notavi, accinere Græci Constantinopolitani possint.
51. Quid hoc autem rei? Anne in præsentia Valachi pro quarta natione habentur? minime. Tamen ut deinceps habeantur, flagitant, neque (quod nempe articulus allegatus fieri vetat) quartam nationem erigendam adferunt, Subtile nempe hoc atque acutum aliquid esse volebant: non esse *erigendam* quartam nationem, quoniam jam esset.

Quod vero in præattacto articulo de Anno 1744 solum Nobilibus Valachis eadem cum reliquis Patriæ Civibus admittatur Conditio; plebejæ vero sortis Valachi ab ea excludantur; id equidem supplicanti Nationi acerbissimum accidit, experiturque in sui, & Provinciæ defolationem funestas hujus Declarationis sequelas; etenim, ut alia silentio prætereantur, binis ab inde vicibus exturbatio miseræ hujus Plebis in nonnullis Fundi Regii circulis tentata fuit, (52) quamvis præter superius adducta, ipsum etiam fundamentale de Regio fundo sonans Privilegium Saxonice Nationi collatum, evidenter probet, Valachos itidem eisdem cum Natione hac frui debere juribus, & Libertatibus. (53)

Non est quidem intentio Nationis supplicantis, ut pro sua Plebe plus quidpiam obtineat, quam eidem jure competit: cum tamen de Præmissis luculenter prodeat, id ipsum illi competere, quod aliarum in Principatu degentium Nationum Plebi competit; hæc autem e Numero Patriæ civium haud excludatur: id præprimis in votis habet Natio supplicans, ut sua etiam Plebs eodem modo

-
52. Actum fuit, ut advenæ Valachi, qui non sine insigni priorum incolarum damno, ut item olim (Approbat Const. P. 3. t. 5. art. 2.) in quibusdam pagis sedes fixissent, ad natalia loca sua, unde non longe ante demigraverant, transferrentur. Sed hoc quidem heic loci adiaphorum est,
53. Locus diplomatis anno 1224 exarati, ad quem hæc referuntur, ita habet: *Præter vero supra dicta Silvam Blacorum & Bissenorum cum aquis usus communes exercendo cum predictis scilicet Blacis & Bissenis iisdem contulimus. Silvarum quarundam & aquarum ulus Andreas II, Saxonibus & Valachis communes esse voluit, si eam, quæ maxime Valachis faveat, Andreani diplomatis interpretationem adoptemus. Atque hoc titulo universe adserere: Evidenter constare, Valachos iisdem cum natione Saxonica frui debere juribus & libertatibus, istuc quidem est abuti insigniter illa de ampliandis favoribus Iuris Regula,*

modo ac aliarum Nationum plebei homines tractetur, atque adeo cum eadem cum his onera civilia sustineat, iisdem quoque Beneficiis perfruatur exigentibus id variis alioquin Altissimis ordinationibus.

Quoniam vero Ordinationes hæ, & præattacta Augustissimorum Majestatis Vestræ Sacratissimæ Prædecessorum Diplomata in Gentis Valachicæ favorem levamenque, emanata, hactenus aut exiguum aut brevi tempore, semper vero incertum effectum habuerint; proinde nec Natio supplicans ad communem Ususurarium societatis civilis quibus ipsam noverca fors exuit, reposita sit sed in hodiernum usque onera duntaxat bajulare; Beneficiis vero Regnicolaribus carere cogatur; id vero non tantum Regulis justitiæ & æquitatis adversetur, sed Statui quoque Publico summum adferat detrimentum, quando nulla Nationis hujus quamdiu Clerus & Nobilitas in abjecto Statu conservabitur, sperari possit Cultura, proinde nec industriæ ulla accessio sed potius ignorantiam, desidiam & ignaviam cum omnibus, quæ abinde generari solent, vitiis, (54) majora adhuc apud ipsam in desolationem Provinciæ Incrementa habituram, mutuam præterea Nationis hujus erga alias & erga ipsam aliarum diffidentiam, enataque exinde interna odia, infaustosque animorum motus, & exacerbationes ampliolem cum Publicæ, Privatorumque Securitatis, & tranquillitatis periculo, accessionem sumpturas fore præmetuere liceat (ad quæ omnia prævertenda Complures Patriæ Cives æquitatem justitiamque, præ oculis habentes

g 2

54. *Vitiis.* At at eo Seculo, quo litteræ illæ famigeratæ Monastorienfes exaratae fuerunt, Valachi non erant *in abjecto Statu*, ut contenditis: an idcirco melioris frugis hæc natio fuit? Cf. quæ supra Regiarum litterarum fide dixi N. 26. queis addi potest diploma Ludovici I. anno 1366. de coërcenda *Malefactorum* in Transilvania *signanter Olaborum* licentia exaratum, quod e MSS. Cornidesianis vulgavit *Katona Hist. crit. R. H. Tomo X* pag. 374.

habentes Nationis supplicantis Repositionem ad usum omnium jurium Regnicolarium jam pridem desiderarunt.) hinc

X Natio Valachica supplex humilisque ad Thronum Majestatis vestrae accedit, ac sequentia qua decet Veneratione, ac subjectione petit rogatque.

1. Ut odiosae & Ignominia plenae Nomenclationes: *tolerati, non admissi inter Status, non recepti*, aliaeque hujusmodi, quae tanquam externae maculae sine jure & Auctoritate Nationi Valachicae affixae fuerunt, nunc prorsus demantur, atque veluti indignae, & injuriae Publicae revocentur, ac deleantur; (55.) sicque per Clementiam Majestatis Vestrae sacratissimae rediviva Natio Valachica ad usum omnium jurium Civilium, & Regnicolarium reponatur, proinde

2. Nationi supplicanti inter Regnicolares Nationes idem locus, quem ipsa juxta adductum in praemissis Testimonium Conventus B. Mariae Virginis de Kolos-monostira Anno 1437 tenuit, restitatur. (56.)

3. Cle-

55. *Injuriae publicae.* Rem ipsam his vocabulis expressam certam esse, id est Nationem Valachorum non eodem in Transilvania cum Nobilibus, liberis Siculis & Saxonibus jure gaudere, ex dictis constare arbitror: quomodo vocabula ipsa injuria haberi possunt?

56. Atqui sane multi Valachorum illustriore loco in provincia sunt nunc, quam olim fuisse litteris illis Monasterii Monostoriensis perhibeantur, quas de hominibus, quos subditos vocamus, certe non de Nobilibus fundorum dominis loqui manifestum est.

3. Clerus hujus Nationis Orientali Ecclesiæ addictus absque discrimine, an cum Ecclesia Occidentali in omnibus idem sentiat vel minus, Nobilitas item, ac Plebs tam civica quam ruralis eodem plane modo ac Clerus, Nobilitas & Plebs Nationum Systema Unionis constituentium consideretur, ac tractetur, eorundemque Beneficiorum particeps reddatur.

4. In Comitatus, Sedibus, Districtibus, aliisque Comitatus occasione electionis Officialium, & ad Comitatus Deputatorum, apud aulica item & Provincialia Dicasteria occurrentibus Officiorum Restaurationibus, ac Promotionibus applicandorum ex hac Natione proportionato Numero Individuorum justa Reflexio habeatur.

5. (57) Comitatus illi, Sedes, Districtus, & Communitates Civicae, in quibus Valachi reliquas Nationes Numero superant, nomenclationem etiam a Valachis; in quibus autem aliae Nationes Numero præcellunt, ab his illam habeant, aut vero mixtum Nomen Hungarico - Valachicum, Saxonico-Valachicum gerant, vel denique sublata penitus Nomenclatione ab hac vel illa Natione desumpta, Nomen duntaxat illud tam Comitatus quam Sedes, & Districtus retineant, quod a fluviis, aut arcibus hactenus gesserant, & universi Principatus Incolae absque ullo Nationis vel Religionis discrimine iisdem pro ratione Status, & Conditionis Libertatibus & Beneficiis frui, ac gaudere eademque pro mensura Virium Onera supportare debere declarentur.

Aequi-

---

37. Iam illud quidem ita nimium est, ut non alio ex capite additum videatur, quam ut Valachi negari sibi aliquid pati absque molestia possint; nam istius quidem extremi obtinendi, quamquam se ipso non magni momenti, nulla hominibus utcumque exili judicandi facultate præditis affulgere spes potuit.

Aequitati naturali, Principisque, Societatis Civilis, Pactisque conventis inniti petita hæc e supra dictis abunde patet. Et cum Natio supplicans jam Anno 1761 juxta Conscriptionem tunc in omnibus Circulis & Locis (Districtu Coronensi excepto) peractam ultra 547,000 Individua numeraverit, & si Valachi hujus Districtus pro illo tempore tantum in 13,000 Individuis computentur, Natio hæc tunc ex 560,000. Individuis constiterit, omnes autem reliquæ Nationes simul sumptæ computatis eo etiam Valachis, qui derelicta propria Religione ad alias transiverunt juxta Conscriptionem Anno 1766 peractam nonnisi 392,000 & aliquot centum Individua numeraverint exindeque concludere sit; Populationis modernæ Transilvanicæ ex uno milione & fere septingentis millibus hominum juxta conscriptionem Anno 1787 consistentis præcipam partem, & fors integrum Millionem ex hominibus Nationis supplicantis constitui, cum præterea duo integra Regimina limitanea in Principatu, & fere duæ tertiæ trium ibidem Regiminum campestrium, & plusquam una tertia Regiminis ficulici equestris ordinis ex Individuis supplicantis Nationis consistant, & in genere publica provinciæ onera Natio supplicans a proportione majoris numeri in majori etiam quantitate, quam omnes aliæ Nationes simul sumptæ sustineat; confidit ipsa in Paterno Majestatis vestræ affectu, ex his etiam considerationibus justissima sua petita optatum sortitura eventum, præsertim cum a suprema duntaxat Majestatis vestræ auctoritate ejus repositio ad usum jurium Regnicolarium, e quo non Lege sed iniquo duntaxat fato detrusa fuit, pendeat.

Quodsi tamen Majestatis Vestræ Sacratissimæ Intentio ea esset, ut hæ Gentis erga Augustissimam Domum semper fidelissimæ Preces Statibus & Ordinibus in Comitibus nunc in Provincia congregatis, per Regium ad illa Commissarium Plenipotentiarium prævie

prævie communicentur, cum in hoc casu facile accidere possit, ut non obstante petitorum justitia in præmissis satis comprobata, & magnæ partis Regnicolarum in Comitii congregatorum dulcis duntaxat Patriæ Felicitatem, & publici Boni promotionem præ oculis habentium desiderio, (58) ad deferendum Nationis supplicantis precibus directo; aliqui nihilominus e Patriæ Civibus in modernis Comitii præsentibus sive usum precibus Nationis Contrarium, præscriptione quasi roboratum (quamvis præscriptio contra jura societatis civilis locum non habeat) allegantes, seu adæquatam jurium societatis civilis notitiam haud habentes, seu denique Historiam Patriæ patriarumque Legum sensum minus examinantes proinde nec Iustitiam petitorum Nationis infra-scriptæ satis perspicientes, & fors etiam in parte occulto quodam Nationis, & Religionis odio inducti felicem hujus rei Exitum quomodo impedire, & sufflammare conarentur: supplicat Natio infra-scripta in omni humilitate, dignetur Majestas Vestra Sacratissima pro hoc casu clementer admittere, ut in confluxu quodam Nationali, cujus celebrandi modalitatem, & Locum duo Nationis in Provincia Episcopi, adscitis in consilium quibusdam de clero, Nobilitate Statuque militari individuis, quantocyus Majestati Vestrae Sacratissimæ proponendum haberent, aliquot Deputati Causam Nationis ubicunque necessum erit, acturi, & defensuri, ac si huic non obstante ejus justitia, obstacula ponerentur, omnia afflictæ

---

58. *Magnæ partis regnicolarum desiderio.* De quo sane, sit dicto venia, vehementer dubitari potest. Sane status & ordines Patriæ meæ ita in historia provinciæ, cujus ipsi membra sint, versatos perivisum mihi est, ut, quam hæc, quæ proferuntur a Valachis, levidensia sint atque inania, pervideant. An vero ea mente sint, ut existiment, Valachos recentioribus saltem temporibus ita egregie de hac patria meritos esse, ut tamen ad hoc tempus jure civitatis Transilvanæ fructi non fuerint, istud tamen ipsis hoc tempore beneficium sit impertiendum, viderimus.

ctae Nationis gravamina in ordinem redacturi, & vestrae Majestati pro clementissima medela proposituri eligantur, necessariaeque hunc in finem Instructione muniantur.

Dignata est Majestas Vestra Sacratissima, similem Gratiam, & consolationem non tantum illi Nationis supplicantis parti, quæ Banatum, Comitatusque Hungariae Banatui & Transilvaniae vicinos incolit, totique Illyricæ Nationi, sed & omnibus Amplissimæ Monarchiæ Gentibus clementissime impertiri. Exposuerunt illæ omnes e publicis Confluxibus sua Gravamina & postulata Majestati Vestrae Sacratissimæ, nec ulla ab Augusto Clementiæ Throno inconsolata recessit: sperat ideo Natio quoque supplicans integrum fere Millionem hominum constituens in ultimis quidem Monarchiæ finibus constituta, Augustissimæ tamen Majestatis Vestrae Domui corde animoque semper fidelissima Consolationem, pro qua supplicat, ab Iustitiæ, & clementiæ fonte semet æque consecuturam (59)

Majestatis Vestrae Sacratissimæ

humillimè perpetuoque fideles subditi Clerus, Nobilitaris Civicusque Status universæ Nationis in Transilvania Valachicæ.

---

59. Atque his in utramque partem uberius disputatis cogamus jam denique in brevem summam omnem hanc farraginem, atque rem ipsam parergis relectis uno obtuitu pervidendam lectorum judicio offeramus.

Argumentum est: fueritne Valachorum natio ex eo tempore, quo Transilvania in potestatem Hungarorum concessit, eodem, quo tres, quas

quas receptas vocamus, nationes jure civitatis Transilvanæ fruita.

Iam primum quid hoc *Ius civitatis* significet, quoque indicio, quisnam ex institutis provinciæ hoc jure fruatur, intelligi possit, statuendum est. Ac mihi quidem luculentum videtur, eos, qui se hoc jure gaudere adfirmant, docere oportere, jure se Suffragii in comitiis provinciam representantibus gaudere, atque aut immediate, ut vulgo dicitur, aut mediate per legatos partem aliquam in ferendis legibus, capiendisque pro Salute patriæ communi consiliis habere.

Atque hoc constituto videamus, quid a Valachis ad jus istud nationi suæ adferendum, quid a nobis contra prolatum sit.

Primum ergo Valachorum argumentum istuc est,

Valachi vetustissimi eorum, qui nunc sunt, Transilvaniae incolæ, pactis cum Tuhutumo Vngarorum duce, teste Anonymo Belæ Notario, initis jus Transilvanæ civitatis cum Vngaris æquo jure obtinere, neque serius eodem lege aliqua definita exuti atque adeo hoc jure ad seculum usque septimum decimum usi fuere.

Quæ huc proxime pertineant, responsa nostra hæc sunt.

1. Ostendimus Valachos nostros, etsi parte aliqua Romanorum esse reliquias largiamur, non continenter a Trájani ætate in Transilvania restitisse, (demtis fortasse paucissimis de Romanorum plebe, qui se a ceteris in Mœsiam abeuntibus avulserint, atque inter Dacos latitarint.) Sed si Romanis, Græcis atque Valachis Scriptoribus fides sit habenda, eosdem saltem majore frequentia serius atque adeo fixo jam Hungarorum in Transilvania imperio ex regione Haemi montis in Valachiam atque deinceps in Transilvaniam commigrasse.
2. Belæ Notarii sesqui quarto Seculo ab rebus, quas narrat disjuncti, atque ita rudis, ut in Duce admodum, cujus auspiciis Hungari in has terras venerint, designando aberret, (quod Pray multis & Annalium suorum & Dissertationum locis ostendit) quique vulgi cantilenis jocularibus pro fonte historiæ usus fuerit, narrationem de Tuhutumo a Scriptorum & longe antiquiorum & cetera accuratissimorum narratione abhorrentem non esse ejus ponderis vidimus, ut pro fundamento juris nationi integræ

adferendi haberi tuto possit. Sed hanc quidem de aetate auctoritateque istius Notarii litem Prayum inter & Auctorem Historiæ criticæ Ducum Hungariæ agitatum nequaquam definiendam nobis summimus. Neque sane necesse est; nam

3. Verba ipsa Belæ Notarii eum habere posse explicatum docuimus, ut incolas Transilvaniæ profligato suorum exercitu, Duce Geloꝝ enecto, vitæ gratiam sibi a victoribus Ungaris depactos fuisse, cetera eos pro Dominis, ut ex jure belli par erat, habuisse intelligamus. Id quod
4. Confirmavimus multis sane veteribus atque adeo Seculo septimo decimo vetustioribus documentis, ex quibus evidenter patescit, Valachorum nationem nunquam jure Comitiorum atque adeo eo jure fuisse gavissam, ut in communibus patriæ rebus procurandis ejus aliquæ partes essent, tametsi quidam Valachi præclare factis suis id consequuti sint, ut Nobilibus Hungaris accenserentur. Quum itaque nulla definita lex sit, qua Valachorum nationi jus civitatis Transilvaniæ abrogatum serius dici possit, id esse argumento diximus, nunquam inde ab Ungarorum adventu nationem Valachorum hoc jure fuisse gavissam.

Alterum, quod a Valachis profertur, argumentum abrupta sententiola, excerpta ex litteris conventus Monostoriensis anno 1437 exaratis, nititur, quæ sic habet: *Paulus Magnus de Vaidabáza Vexillifer Universitatis regnicolarum Hungarorum & Valachorum*. Qua quidem intelligi volunt, universos Transilvaniæ *Status* eo tempore Hungaros Valachosque fuisse, atque ad eodẽ utramque Nationem jure fuisse gavissam.

Contra nos prolatis ipsis litteris, quatenus a Prayo exscriptæ fuerunt, vidimus

1. Nequaquam his litteris id ex instituto agi, ut *Status* provinciæ Transilvaniæ designentur.
2. Sermonem heic fieri de hominibus alienorum fundorum colonis, pendentisque decimis Episcopo Transilvaniensi obnoxiiis, atque adeo non de hominibus, qui pro Statibus & Ordinibus haberi possint.
3. Aliorum Regum litteris cum hoc Schediasmate contextis extricavimus denique, Sermonem in his litteris esse de colonis Episcopo Transilvaniensi

enſi obnoxiiſ, ex quorum Decimis *Bandevium* ſub ſigno Epilcopi militare ſolituſ aleretur, atque univerſæ hujus turmæ, non omnium totiuſ Tranſilvaniae Statuum & Ordinum vexilliferum *Magnum* illum fuiſſe.

Extremum additur levidenſe iſtud: Cl. Pray de iſdem litteris loquens ait: eoſdem Hungaros & Valachos provocare ad inſtrumentum S. Stephani Regis, in quo de ſuiſ immunitatibus agatur, atque hinc concluditur, Hungarorum & Valachorum eaſdem immunitates fuiſſe.

Reſpondimus 1. Diploma iſtud Stephani, ad quod Hungari illi & Valachi intervallo quatuor ſeculorum provocant, nemini admodum, ne Prayo quidem, ut ipſe Sulzero confeſſus eſt, viſum. At vero nos, ſi ſiſimus tantisper increduli, neque eo ipſo, quod Valachi ad quadaſdam veteres litteras provocent, eaſdem litteras etiam exſtititſe certum habeamus, excuſandi ſane ſumus, qui nimirum ſciamus, noſtra admodum ætate Valachos in publico hujus Provinciae tribunali ad litteras *metales* Attilæ in charta linea, hodierno Valachorum idiomate, atque hodiernis ipſorum characteribus exaratas provocaviſſe, iſſisque vetera ſua jura in pago Reſſinar confirmare adniſos fuiſſe.

2. Ex litterarum, in quibus hæc provocatio fit, argumento judicari poſſe, ſi quæ Valachis a D. Stephano immunitates datae ſint, eaſ ad rationem præſtandarum decimarum, non ad juſ civitatis, de quo agimus, pertiſſiſſe.

